

PALOTAI KRÓNIKA

KÉZIRAT GYANÁNT

Kiadja: Honismereti, helytörténeti köz-
lenéyek
Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa
A csanádpalotai Kelenen László
Művelődési Ház Honismereti
szakkörének lapja.

Az 1918-19-es események.

- folytatás -

Annak a pár marxistának, akiket a Községi Nemzeti Tanácsba beválasztottak, tevékenysége érződött a kiadott intézkedésekben. Az ő javaslatukra a hus, iparcikkek és piaci árát 30 %-al csökkentette. A nemzetőrök számát 40-re redukálták. A malnokat ellenőrzés alá vette. A közlegelői Érdekeltség által adományozott 21 ezer koronát a hadi-özvegyek és hadiárvaik között szétosztotta. Felügyeltek arra is, hogy a vágyabonát a malontulajdonosok más községek lakóinak drága pénzen el ne adják. Ezekkel az intézkedésekkel a nyugtalanságot ideig-óráig sikerült lecsillapítani. Az átmeneti nyugalmat két esemény újra felkavarta. Az egyik: hazatért 1918.nov.20-án egyezerkettőszáz leszerelt katona, és ugyanekkor vált köztudottá, hogy a hősi halottak száma: 210 fő. A másik: községünkben is nyilvánvaló lett, hogy a burzsuá-szociáldemokrata koalíciós kormány sen a kizsáknányolást, sen a legégetőbb gazdasági problémákat nem tudja megoldani. A nincstelen parasztok, sorsuk könnyítésére földosztást követeltek. Egy nagybirtok volt a határukban, a Nagykirályhegyesi Blaskovics 7777. kat. holdas uradalma. A követelés, csak követelés maradt, földosztásra nem került sor. A Blaskovics birtokon ekkor 550.kat. hold buzaföld vetetlen maradt. Ez abból adódott, hogy az ott dolgozó hadifoglyok haza mentek, az itteni napszámásoknak pedig az uradalom olyan csekély napszámot ígért, hogy a munkát nem vállalták. A forradalmi láng ekkor még halványan világított. Az MKP. helyi szervezetét még nem szervezték meg, noha az Oroszországból hazatért hadifoglyok egy része ezt kezdenéyezte. A pártszervezet formális megalakulása 1918.december 22-én történt a makói szervezet patronálása mellett. A patrónus: Rózsa Ferenc makói párttag volt. A helyi KMP. ismertebb tagjai: Apró János, Asztalos János, Franyó Péter, Gyulai Ferenc, Halasi Péter Pál, Péntek János, Pintér Lajos, Selmeczi János, Szalóki Sándor, Zsiga János. A megalakulás után az eddig titokban tevékenykedő párttagok, akik Szalóki Sándor házában - a mai posta és ótmenő közötti sarkon - találkoztak, most már nyíltan, erős propaganda tevékenységbe kezdtek. Terjesztették a Vörös ujságot, nyilvános gyűléseket tartottak, párttagokat toboroztak. A régi rend hívei, látva a kommunisták lázas tevékenységeit, a megye vezetőihez fordultak segítségért. Az alispán csak annyit tett, hogy Erdélyből a románok elől menekült csendőrök közül 5-öt Csanádpalotára irányított. Egyesek féltelne alaptalan vált. Élete nem forgott veszélyben senkinél, még akkor sen, amikor híre jött, hogy Makó városból a hazatért katonák, fegyverrel kiverték a csendőröket és a város igazgatásának ellenőrzését a Munkás Tanács vette a kezébe. Községünkben helyükön maradtak a tisztviselők, csak bizalniak ellenőrizték.

Bazsó Dénes

Robot munka megszüntetése Csanádpalotán

A szovjet csapatok 1944. szeptember 24-én délelőtt fél 11-kor felszabadították Csanádpalota községet. Felszabadulás után megjelentek az első plakátok. A felhívásból olvasni lehetett: "A Vörös Hadsereg parancsnoksága felszólít mindenkit, hogy őrizze meg nyugalnát, tartssanak rendet és teljesítsék pontosan a szovjet katonai hatóságok által a háborús viszonyok figyelmenbe vételével kiadott rendeleteket. Mindenki maradjon a helyén és végezze munkáját stb." hangzik a felhívás. A felhívások eredményeképpen megindult és szerveződött az új élet. A szovjet katonai parancsnokság utasítására Csanádpalotán is különböző munkán ingyen dolgoztak az emberek. A község képviselőtestület 1945. február 3.-án tartott ülésén megállapította, hogy közel négy hónapja dolgozik a falu lakossága, naponta és állandóan 150-200 ember teljesen ingyen. Hatarározat született, hogy minden szobakonyhas lakástól a tulajdonos köteles fizetni 3 pengő, de minden kat.hold után is 3 pengőt. Az iparosok, kereskedők és a szellemi munkások pedig jövedelmükhöz viszonyítva járuljanak hozzá az ingyen munka megszüntetéséhez. Akiknek több szobás lakása van az minden szoba után 3 pengőt fezzessen.

Az így befolyt összegből fedezve lesz a felmerülő községi köznunka. A pártok javaslatára egy tíz tagból álló munkaügyi bizottság alakult: Tagjai: B Kovács Ferenc, Krobák Mihály, Cs. Kovács József, Prókai András, Hanga József, Pintér Lajos; Pernecki Mihály, H. Kovács István, Hadobás János és Kurunczi István.

A bizottság kidolgozott olyan javaslatot, mely az ingyen munka megszüntetését határozta el. Napi renden tartja a munkás kérdést és a problémákat kidolgozva a községi előljáróság elé terjeszti.

Komoly Pál
a Csongrád megyei levéltár
dolgozója

A CSANÁDPALOTAI ATLÉTIKAI KLUB MEGALKULÁSA.

/ folytatás /

Az első világháború után Téglás József isnót felélesztette a sportéletet. A frontról hazatérő fiatalok olyan tömegesen jelentkeztek, hogy a futballesapattól első és második csapatra kellett osztani. Az első csapat már 1919-ben makói, mezőhegyesi, nagylaki /Román/ csapatokkal mérkőzött szép eredménnyel. Az első csapat 1921-ben a szegedi Zrínyi csapattól is csak 2 gól különbséggel kapott ki. A nézőközönség száma állandóan nőtt. Kezdetben csak a fiatalság, iparos és értelmiségi felnőttek, később a parasztság is beolvadt a drukkerék közé.

Egy-egy mérkőzésen 300-600 néző volt, körül állva a pályát. Később különféle körökből, egyesületekből, vendégekből kocsival hordták ki a padokat. Álló- és ülőjegyeket lehetett váltani.

Első csapatunk tagjai: Asztalos János, Buczkó Kálnán, Hangai Pál, Justitárisz Sándor, Ludányi János, Madár Nagy Mihály Sándor, Nagy János, Paller Sándor, Stoka János és Sulyok Sándor. Fényképük Nagy Jánosnál, a Sirály utcában meg van. A csapat legjobb játékosa Nagy János volt. Ő volt a csapat kapitánya, center és tréner.

1919-20-ban a futballpálya körül futó- és ugrópálya is létesült. Az ugrópálya egyben súlydobópálya is lett. Ettől kezdve megkezdődött az atlétikai élet. A tréner: Téglás József volt. Kovács Sándor dobószámokban, Madár Sándor futószámokban járási szinten legyőzhetetlen volt. Ugyan'ebben az évben a Sirály utcai iskola udvarán tenispálya is létesült. Téglás József mint állatorvos, a vágóhídon összegyűjtötte az állati szőrt és vért. Az iskola udvarának felázott földjét, az állati szőrrel és vérrel összekeverve sinára döngöltette. Így lett kötött, kemény, teniszezésre alkalmas a talaj. A legjobb női teniszezők: Nagy Jánosné, Oláh Mária, és Kubicza Erzsébet volt.

A tenisz játékosok uralma sportnak tekintették a valóban csak a fiatalabb értelmiségiek üzték.

A 30-as évek utolsó felében Téglás József elköltözött Csanádpalotáról majd megindult a gyakori behívás katonai szolgálatra s kevesebb lett a játékos, a pálya elhanyagolódott s emiatt a sportág is elhanyagolódott. 1919-ben megalakult, és vidéki viszonylatban jól szereplő futballcsapat pár év múlva visszaesett. A kezdő csapat játékosainak egy része kiöregedett, vagy elköltözött. Az utánpótlás a színvonalat nem tudta tartani. 1925-ben a kezdő csapatból már csak Nagy Mihály játszott. Ekkor még kienyelkedett játékaival Basch Antal és Kálnár Antal. Ennek a csapatnak legifjabb tagja Kamanistyák Mihály és én voltam. Mindketten 15. évesek.

Bazsó Dénes

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

- Földművelés -

Az 1800-as években még igen fontos termény volt a kender, mivel a lakosság ruházatát nagyobb részben a kender ház feldolgozásából nyerte. Kövegyen a kender termelésére nem volt kijelölve "kenderföld", mint Palotán, ezt a határ minden részében termelték. A kender áztatására sem volt nagyobb vízmennyiség. A "Szűcs-lapos"ban áztatták a kendert, vagy a csanádi határban levő érbeng nelyet az akkori gazdáról "Kecskenyéti-érnek", később "Dógi-ér"-nek nevezték el. Ez a terület nem nagy kiterjedésű, ezért a kiáztatott kendert nedvesen a házhoz szállították és otthon a szérüs vagy takarmányos kertben kupokba állítva szárították.

Száritás után a szérüskertben dolgozták fel. Először a kézi kender-törőn törték, zuzták, jól megtaposták, majd tilolták. Tilolással választották el a pozdorját /összetört kórót/ a száaktól. A tilolt kendert ezután "gerebönözték", vasfogu gerebennel /héhellel/ szálasra fésülték, ezáltal választották el az apróbb pozdorja darabokat is. A feldolgozás következő folyamata a kócnak lábbal való tipró morzsó-lása vlt, amely lábbal működtetett házi készítésű kócmorzsolóval történt. Az így finomított kócot azután csonókba, "gugyellákba" csavarták és az eresz alá vagy a padlásra aggatták. Majd téli hónapokban rokkával, kézi orsóval megfonták. A fonalat pedig takáccsal vászonnak megszövezték.

A kender házi feldolgozása az 1920-as évek elején még szokásban volt Kövegyen. Ekkor még többen termeltek néhány kislánc kendert a saját szükségletükre. Az 1930-as évekre a kender házi feldolgozása teljesen megszűnt. A község határában termelt néhány hold kendert a Nagylaki Kendergyár dolgozza fel.

A mezőgazdasági termelésben annál fontosabb szerepe lett a hagyma termelésnek. Kövegy a makói hagymatermesztési körzetbe tartozik, s a talaj kiválóan alkalmas a hagymatermesztésre, így a hagyma vetésterülete állandóan növekedett.

Pedig a hagymatermelés sok munkával jár. A "magelőkészítés", talaj-előkészítés, a hagyma dugdosása többszöri gyomirtás /kaparás/ igen fáradságos, nehéz munka. Ennek ellenére szívesen foglalkoztak vele, mert jól jövedelmezett. Különösen a század elején nagyon kezdetleges a hagyma termesztése. Mivel több éves növény, az első évben a maghagymát rakták el, amiről a feketemagot szedték. A maghagymát leginkább a nagy kertekben rakták, hogy a munkáját az asszonyok közelebb érhék. Az itt beért hagymafejeket ezután késsel ledarabolták és az udvaron egy ponyvára terítve szárítgatták. Majd taposták, verték, kézzel át-dörzsölték, s az így nyert feketemagot tisztára szelelték vagy kézi rostával kirostálták. A század elején a mag vetése még leginkább úgy történt, hogy egy kapával rónát húztak és abba szórták az apró magot, majd a következő fordulónál az előző rónába hányták a földet. A későbbiek folyamán - azok, akik több kislánc apróhagymát termeltek, már buzavetőgéppel vetették el a hagymamagot. Ebben az esetben csak minden második csővel vetettek, hogy a hagyma kaparásakor a kézi kaparó a sorok közé férjen. Az apróhagyma szedése ugyancsak asszonyi munka volt, mivel hogy ez nagyon haladatlan munka. Az ujjheggyel vagy kaparóval fellazított apróhagymát a szedés után egy kisebb és egy nagyobb lyuku kézi rostával rostálták át és így választották szét a jó raknivalót az apró "zsigától" és a nagy "turuhon való"-tól. A dughagymát télire a lakóházban /szobában/ a kemence fölé szerelt nádából font hagymarácsra teregették és ott szárították tavaszig. Csak a hagymarakás előtt szedték le. Kövegyen ezelőtt alig volt olyan ház, ahol nem szárítottak hagymát egész télen át.

/Folyt.köv./

Pánczél Józsefné

JELENYÜNK KRONIKÁJA:

A Módszertani Központ megyei vezetősége részéről dr. B ö r c s ö k Vince és S z i g e t i György a múlt év novemberében a Kelemen László Művelődési Ház tanácstermében megyei honismereti továbbképzést rendeztek. E rendezvényen a megye városaiból és községeiből s a helybeli lakosok közül is többen meghallgatták Dr. N o v á k József előadását, aki a Népművelési Intézet részéről érkezett, és O l t v a i Ferenc-nyg. megyei levéltár igazgató ismertetését Csanádpalotáról.

Az említettek után B a z s ó Dénes-nyg. tanár ismertette a megjelentekkel a Palotai Krónika előállításának módját. Az előadások után a megyei vendégek tekintették községünk honismereti gyűjteményét, melyről elismeréssel nyilatkoztak.

A Nagyközségi Közművelődési Bizottság

1976. január

13-án tartotta értekezletét, melyen az elmúlt évi munka értékelésére és az 1976. évi munkaterv ismertetésére került sor. Az előadók: F l ó r i á n Tiborné, a Művelődési Ház igazgatója, és S z a b ó Sámuelné könyvtáros, míg Kövegy községszékéből H a l á s z Ferencné számolt be.

Ugy az elmúlt, mint a jelen évi munkatervéhez többek között hozzászólt Kállai Istvánné, P ó s a Józsefné és S z ü g y i Andrásné.

A megyei Módszertani Központ részéről megjelent az értekezleten M o l n á r Zoltánné, aki ismerte a palotai Művelődési Ház munkáját, elismerően szólt az eddigi tevékenységről, majd az esetleg közbejött akadályok elhárítására tett javaslatot.

...

A Népművelési Tanács

részéről, 1976. febr. II-én megalakították a Kelemen László Művelődési Házat, majd a honismereti kör gyűjteményét s megelégedéssel nyilatkoztak a művelődési Ház vezetőinek munkájáról s ugyanígy a szakkörök tevékenységéről.

Kelemen László Művelődési Házban az elmúlt hónapokban KRESZ-
oktatások folytak. Eddig 13 tanfolyamot tartottak, amelyen mintegy 750 gépjárművezető és fogatos s-
játította el a biztonságos közlekedés szabályait. Az előadásokat Takács László és Flórián Tibor tartották.

...

A Kelemen László Művelődési Házban megnyílt a gyermek és ifjúsági könyvtár. Az ifjúsági könyvtár jelenleg 4.616 kötet könyvvél rendelkezik.

...

Tíz éve működik nevelőotthon Csanádpalotán. A nevelőotthonban ötven állami gondozott fiugyermeket nevelnek. A bölcsődékből kikerülő hároméveseket hozzák ide minden évben Makóról, Vásárhelyről, s nevelik őket amíg a nyolc általános iskolát befejezik. Azután tovább mennek Szegedre, Makóra, ahol szakmát tanulnak.

--- --

A Szabadság Tsz Vöröskereszt szervezete január 28-án tartotta beszámoló taggyűlését a Kelemen László Művelődési Házban. A gyűlésen Bárdos Istvánné, a szervezet titkára számolt be az elmúlt évi munkáról és ismertette az idei feladatokat. A beszámolót értékes hozzászólások követték, s ez alkalommal alakítottak meg két szocialista véradó brigádot.

--- --

A Vöröskereszt községi alapszervezete január 30-án tartotta beszámoló taggyűlését a Kelemen László Művelődési Házban. A gyűlésen Hudák Magdolna h. titkár adott számot az elmúlt évi munkáról és ismertette az idei feladatokat. A beszámoló után Bojcs Ferenc, a nagyközségi pártvezetőség titkára értékelte a szervezet munkáját. Hasznos véleményeket hallottunk Bak Bélától, Hadobás Mihálynétól, Szegedi Pálnétól és Ludányi Lajostól.

--- --

A Szabadság Tsz január 30-án szabad pártnapot tartott a Kelemen László Művelődési Házban. A pártnapon Szalai József előadó ismertette az ötéves terv feladatait, célkitűzéseit. Az előadást mintegy 150 termelőszövetkezeti tag hallgatta végig.

--- --

A Szabadság Termelőszövetkezet február 19-én tartotta zárszámadó közgyűlését a Kelemen L. Művelődési Házban, mintegy 800 termelőszövetkezeti tag részvételével. A gyűlésen megjelent Szőnyi Ferenc, a megyei pártbizottság és a makói part-vb tagja, Horom Pál, a megyei tanács vb mezőgazdasági és élelmezésügyi osztályának h. vezetője és Borbély Sándorné, a makói járási hivatal mezőgazdasági osztályának h. vezetője. A megjelenteket Fekete János elnökhelyettes köszöntötte. A beszámolót Posztos István, a közös gazdaság elnöke tartotta. Fekete János az ellenőrzési bizottság, Batta Sándor a pártbizottság, Markovics Gézáné a nőbizottság munkájáról adott számot. A közgyűlésen felszólalt: Rosta József, Agócs Mária, Mucsi István, Kovács Sándor, Vass Imréné, Bakos József, Kertyik Lajos, Hódi Jenő, Erdélyi Mihály, Selmeczi József, Igrenyi Andrásné, Asztalos Marcell, Mágosi Gyula, Szőnyi Ferenc, Tóth Ferencné, Takács János, Erdélyi Matyas, Nyerges István és Nagylaki István. A közgyűlésen Kiváló Termelőszövetkezeti Dolgozó kitüntetést kapott: Kruszlicz László, Mucsi István, Madár Zoltán, Hám Sándorné, Flórián Andrásné, Kádár Mihályné, ifj. Szekeres László, Magyar Ferencné, Kovács András, Vass Pál, Bócsa Eva, Szekeres József, Katona Pál, Laskovics István, valamint Juhász Antal.

Pánczél Józsefné.

A Kelen László Művelődési Házban január 31-én nagysikerű, vidám műsoros estet rendeztek. A műsoros estét a népszerű gyermek citerazenekar nyitotta meg. Majd a helyi színjátszó csoport előadta Kellér Dezső: A papa helyezkedik című egyfelvonásos vígjátékát. A darabot előadta: Vass Józsefné, Nagy György, Ludánvi József és Erdélyi Lajos. Ezt követően a néptánc csoport felelgetőse és táncosai következtek. Adók István huszártáncsnak ismételt nagy sikere volt. A színjátszó csoport nagy sikerrel mutatta be Ősi Ferenc: Kilóg a lóláb című darabját. Szereplői voltak: Ádós Mária, Kovács Erzsébet, Nagy György, Erdélyi Lajos és /a narrátor szerepében/ Ludányi József/. A műsor további részében a néptánc csoport szép táncokkal, a felnőtt citerazenekar szép népdalokkal szórakoztatta a nagyszámú közönséget. Fellépett még Igrényi Zoltán furulyával. A műsort Adók Margit konferálta. A színdarabot betanította: Kiss Andorné. A táncokat tanította: K és a műsort rendezték: Kállai Istvánné, Flórián Tiborné és Erdélyi Lajos. A citerazenekar tagjai: id. Kodrán Sándor, Erdélyi Mihályné, Iverges Sándor és Bálint András.

---.---.

A Kelen László Művelődési Házban rendezett klub-estéken különböző témájú TIT-előadások hangzottak el a tél folyamán. A Szabadság Termelőszövetkezet Nőklub rendezvényein Dr. Tordai József: Gondoskodjunk magunkról. Dr. Tóth Ferenc: Régi falu, új falu. Dr. Halmágyi: Jogaink és kötelezettségeink. Dr. Kiss Ferenc: Több nemzedék egy lakásban, harmónikus élet. Varga István: Hazánk a nagyvilágban címmel tartott előadást.

A Művelődési Otthon Nők-akadémiáján Dr. Szentpéteri Imre: A fiatal korú bűnözés okai és elősegítő körülményei, Dr. Veczkó J. Ki a jó gyermek, ki a jó szülő, Dr. Kiss Ferenc: A modern élet kihatásai a környezetre és Kr. Kriván Gyula: Idegesség, álmatlanság, élvezeti szerek hatása címmel tartott előadást, majd Mari Mihály: Kispolgáriság, szocialista erkölcs címmel.

Kismama klub rendezvényein Dr. Sebők Mária: Gyermekebetegek, fertőző betegségek. Védőoltások. Családtervezés, fogamzásgátlás. A terhes nő életmódja. Piti Jánosné: A közösség: bölcsőde, óvoda címmel tartott előadást.

A Honismereti körben Asztalos P. László: Császárpalota története, szájhagyományok, dalok. Régi eszközök, használatuk.

Kertbarátok Körében Horváth Gyula: Őszi és téli gyümölcsfa ápolás. Háztáji gazdaságok termelésének korszerűsítése. Kiskertek korszerű növényvédelme. Szobanövényeink és gondozásuk címmel tartott előadásokat.

A Közegyi Béke Termelőszövetkezet február 19-én tartotta zárszámadó közgyűlését a művelődési házban. Az eseményen megjelent és felszólt Sütő János, a makói járási pártbizottság osztályvezetője is. Az elmúlt év gazdálkodásáról Molnár József, a szövetkezet elnöke tartott beszámolót.

A Kelen László Művelődési Ház színházlátogató közönségének február 26-án ritkán ismétlődő, felejthetetlen színházi élményben volt része. A Szegedi Nemzeti Színház kitűnő színészek, énekesek előadásában bemutatta Vihar Ferenc: A mosoly országa c. nagysikerű operettjét.

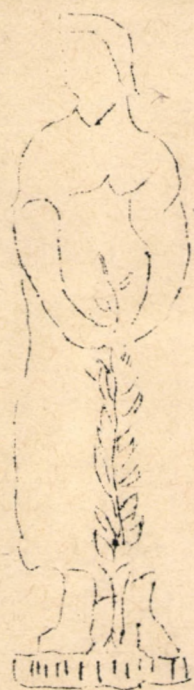
Pánczél Józsefné

A Szabadság Termelőszövetkezet vöröskeresztes alapszervezete tagjai és aktívai részére március 4-én egészségügyi oktatást tartott dr. Kriván Gyula a vöröskereszt alapszervezet elnöke az elsősegélynyújtás tudnivalóit ismertette. Az üzemi balesetek megelőzéséről Szanyi Sándor gépészmérnök a környezetvédelemről Horváth Gyula növényvédő szaktechnikus tartott előadást. Az előadásokat filmvetítés követte.

Pánczélné

A honismereti gyűjtemény szorgalmazói

Ludányi László:	Maros u. Hagyott vízfordó, mécses, hal szoborcs, egyes járom.
Némethi Bálintné:	Ady E. u. Olajos és pálinkás butykos, borst- és máltoró, fialkeres lámpa, 10 db konyhadely, sütőlapát.
Pánczél Józsefné:	Viola u. Virágos tányérok, sütőtekő, véka, régi könyvek, edények, himzett töralkozó, asztalterítő, nyújtófa, kádesavar.
Szikszai Láttyásné:	Delibáb u. Dagasztóláb, régi takor.
Szanyi László:	Orgona u. Boroshupa.
Asztalos Péter:	Ady E. u. 1700 korabeli penzek.
L. Szabó József:	Rozmaring u. Patkós mérleg.
Asztalos P. Kálmenné:	Orgona u. 1800. korabeli női kendő, felfedő, virágos kecsőg, palatábla, ablakfüggöny.
Darula János:	Páva v. 1904-ben készült virágos butykoszt adományozott.
Gajda Antalné:	Petőfi u. Sütőtekő
Fereneczki Béla:	Kadak u. Kacabáj, virágos tányérok
Kriván Pál:	Bajza u. 2. rokka, kőhel.

PALOTAI KRÖNIKA

Kiadja:

KÉZIRAT GYANÁNT
Honismereti, helytörténeti köz-
lemények

Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa

A csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Ház Honismereti
szakkörének lapja.

Az 1918-19. események

/folytatás/

A makói Munkástanács agitációs munkája községünkre is kiterjedt. Ennek nyomán a földosztás gondolata mindjobban behatolt a föld nélküli lakosság gondolatvilágába. Napról-napra erősebben követelték a nagykirályhegyesi Blaskovics uradalom felosztását. A régi rend hívai azonban sokkal többen voltak, mint a nincstelen proletárok, s ezért a földosztásra való törekvésüket ellensúlyozni tudták. Hiányzott a helyi pártszervezet éléről a tettekre kész marxista-leninista elvekkel tisztában lévő vezető.

Ilyen előzmények után érkezett meg a hír március 22-én, hogy Budapesten kikiáltották a Tanácsköztársaságot.

Makóról most már naponta érkeztek agitátorok, akik eredménnyel élesztgették a forradalom tüzeit. Segítségükkel április 8-án zajlott le az iskolák tantermeiben a községi tanácsválasztás. A megválasztott tanácstagokból hét tagu intézőbizottság alakult: Asztalos János, Gyulai Ferenc, Halasi Péter Pál, Péntek János, Pintér Lajos, Rakonczi Bonaventura és Selmeczi János.

Az intézőbizottság tagjai közül Péntek János tanító volt, Rakonczi Bonaventura pedig kisbirtokos. A többi agrárproletár.

Sokan azt hitték, hogy most már ütött a község kizsákmányolóinak a végórája. A hajaszála sem görbült meg senkinek, csupán csak annyi történt, hogy közmunkára igénybe vették pár gazda kocsiját, lovát 1-2 napra. Senkinek ingó és ingatlan vagyonához nem nyúltak.

A község lakossága várakozó álláspontra helyezkedett. Az alispáni jelentés erről így ír: "Csanádpalota népe a Tanácsköztársaság kikiáltásával szemben nem mutatott nagyobb érdeklődést. Bár Makóról naponta érkező agitátorok élesztgették a forradalom tüzeit, nagyobb eredményt nem értek el."

A direktórium fő feladatának tekintette a lakosság élelemmel, tüzelővel és bolti cikkekkel való ellátását.

A közigazgatás bicegett, hiszen a direktórium tagjai közül az adminisztráláshoz csupán Péntek János értett némileg.

A tanítás azonban zavartalanul folyt. A frontról hazatért tanítók is munkába álltak. Az alispáni jelentés az oktatással kapcsolatban így ír: "A tanács és a direktórium közoktatási kérdésekkel nem foglalkozott."

A tanítókkal fogadalmat tettek ugyan a Tanácsköztársaságra, de az iskola belső ügyeibe, tanulmányi rendjébe sem rendelettel, sem személyesen nem avatkoztak bele."

Az is köztudott, hogy a parókia falain belül éjjel botokkal felfegyverzett 10-15 férfi tartózkodott, nehogy a lelkészeket elhurcolják, vagy bántalmazzák. Négy éjszaka tartottak őrséget, az ötödik napon a plebános kérésére az őrzést megszüntették, hiszen senki sem háborgatta a lelkészeket.

A hitoktatással kapcsolatban az alispáni jelentésben ez olvasható: "A vallásoktatás továbbra is az iskola épületében folyik zavartalanul. Az iskola termeinek egy része csak egy esetben lett igénybe véve, mégpedig a tanácsválasztáskor. Makóról érkezett

választási elnök Rózsa Ferenc, de a termekben függő feszületek eltávolítását ő sem követelte. Így azok a kommün egész ideje alatt a helyükön maradtak."

Bazsó Dénes

A CSANÁDPALOTAI ATLÉTIKAI KLUB MEGALKULÁSA

/folytatás/

Az 1920-as évek elején, az ország minden községében megalakult a Levente Egyesület. Leventébe kötelező volt minden 12 évét be-töltő fiúnak járni addig, amíg katonai szolgálatra be nem hiv-ták. A foglalkozások vasárnap voltak, tavasztól-őszig a futball-pályán, télen az iskola tantermeiben.

Ez az intézmény főleg a fiatalság katonai kiképzésre fordította a fő súlyt, de változatosság kedvéért, sportolásra is adott le-hetőséget. A futballpályán gyakorlati, a tantermekben elméleti oktatásban vettek részt a fiatalok.

A Levente intézmény megalakulása után a sportélet is beleolvadt az intézménybe, azaz megszűnt gyakorlatilag az atlétikai klub működése, kivéve a tenisz szakosztályt, mivel e sportot üzök már-tul voltak a leventeköteles koron és nők is kedvelték ezt a spor-tot.

A Levente Egyesület keretén belül működő futballcsapat nem ért el említésre méltó eredményt, mivel kevés volt a játékos egy-részt, másrészt meg nem volt aki összefogta volna őket és a tréningeket szakszerűen levezette volna. A nyári hónapokban ami-kor a szünetben a középiskolás tanulók hazajöttek, fellendült a futball, de amikor szeptemberben visszamentek az iskolákba is-mét ellaposodott. Szabó Kálmán érettségi vizsgájának és katonai szolgálatának letétele után, mint mezei jogász a községben tartózkodott. Szegeden - ahol a középiskolát végezte - nemcsak a szegedi ifjúsági válogatott futballcsapatnak volt a kapusa, hanem atlétizált és boxolt is.

Mint leventeoktató 1931-ben átvette a Levente Egyesületben a sport irányítását. Kapusa és egyben tréneré is lett az újjászervezett futballcsapatnak. Ökölvívó szakosztályt szervezett, len-dületet adott az atlétikának, s mint minden sport edzésénél nél-külözhetetlen talaj- és szertorna alapelemeire is megtanította a fiatalságot.

Különösen szép eredményt ért el a futballban és az ökölvívásban. A futballcsapat gerincét az alábbi játékosok képezték: Szabó Kál-mán, Hadobás János, Bazsó Dénes, Nyerges Sándor, Hadobás Mihály, Kovács József, Mészáros István, Sipos Sándor, Sojnóczki László, Veres Lajos, Kondorosi /Kodrán/ István, Kodrán Sándor, Galgóczi Sándor.

Ezt a csapatot éveken át csak a MAK /Makói Atlétikai Klub/ tudta néha minimális eredménnyel megverni.

Számtalan esetben parasztkocsin tettük meg az utat pl. Tótkomlóra, Földeákra stb. Hadobás János és Kodrán Sándor játszótársunk, akik tanyán laktak, befogtak a kocsiba s 15-en oldaldeszkán, saroglyán ülve tettük meg az utat oda és vissza nótaszóval. Szabó Kálmán igen szép eredményt ért el az ökölvívás területén is. Versenyzői közül megyei első díjat nyert több ízben Jancsik Mihály és Jancsik István, harmadik díjjal is számtalanok tértek haza. Öccse Szabó István birkózott. Rábeszélte öccsét, hogy térjen át az ökölvívásra. Bátyjára hallgatva előbb Szegeden, majd Budapesten tréningezett Adler Zsigmond edző irányítása mellett és nehéz sulyban országos bajnok lett. Külföldön is szépen szerepelt mindaddig, amíg be nem vonult katonának és a háboruban légnyomás érte. Többé nem versenyezhetett.

/Csanádpalotáról 1936-ban elköltöztem, 21 év után jöttem ismét vissza. Ebből az időből a község sportéletéről nincs biztos alapokon nyugvó tapasztalatom. Az lenne a kérésem, folytassa a leírást olyan egyén, aki ebben az időben a község sportéletében benne élt./

Bazsó Dénes

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

A cukorrépa termesztés mindjárt az első világháború után fennállt. A cukorrépa a község vetésterületének 6-7 %-át foglalta el. Mindenütt jól megterem és elég magas a terméshozam is, holdanként 200-220 mázsát meghaladta a multban is. Kedvező időjárási viszonyok között és jól előkészített talajon ma már ezt az átlagot jóval meghaladja. A cukorrépát a Mezőhegyesi Cukorgyár dolgozza fel és a csanádpalotai állomásra szállították lovaskocsikkal. Ma már a termelőszövetkezet gépjárműveken egyenesen a cukorgyárhoz szállítja.

Árpát körülbelül 80-100 holdon termeltek. Leginkább ősziárpát termeltek és ezt az állatok takarmányozására használták fel.

Zabot csak kis területen termeltek és szintén az állatok takarmányozására használták.

Napraforgót keveset termeltek, esetleg szegélynövényként vetették a kukorica, hagymaföld végébe.

A község kevés legelővel rendelkezett, ezért az állatok takarmányozására másodnövényként, tarlóhántás után igen sok családmádét és muhart vetettek.

A község határában a település után kb. 12 tanya épült. Ezeknek a tulajdonosai kint laktak a tanyákban, de a lakosság nagyobb része a községből művelte földjét.

A legsúlyosabb elemi csapát 1871-ben érte a lakosságot, s a mezőgazdaságot. 1871. július 20-án /Illés napján/ olyan hatalmas vihar vult át Kövegy határában, hogy a "száraz jég" mindent elpusztított. A jégverés után pedig "olyan éhínség következett be, hogy még a kukoricából sem ehettek leget," amit segélyként juttattak nekik több helyről /az öregek szerint még külföldről is./ A lakosság könyöradományokból tengette magát. Az elemi csapáson túl, 1872. január 2-ra már a hatóság 92 drb numerust /a településkor kiosztott föld és házhely, / több ezer mérőre menő gabonát és lábasjószaát árverés útján szándékozott eladni, hogy az adót behajtsák az előző évben inségajította lakosságon. 1878-ra ismét árverést hirdettek a kövegyi lakosokra, mely szószereint így szólt:

"Árverés.

4. sz. A kövegyi lakosoknak biróilag lefoglalt 58. ezer 286. frt. árenda tartozása végett a jövő július hó 16-án el fog árvereztetni lefoglalt buza, árpa, tengeri termények és telep numerusok.

Palotán, 1878. jun. 23."

Pánczél Józsefné

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

A Kelemen László Művelődési Házban március 12-én falugyűléssel egybekötött népfrentbizottság választást tartottak, melyen részt vett és felszólalt Koczás Ferenc, a Makó Járási Pártbizottság első titkára is.

A résztvevőket dr. Várkonyi Ferenc, a Hazafias Népfrent nagyközségi bizottságának elnöke köszöntötte, majd Kovács Gábor a bizottság titkára adott számot az elmúlt négy évben végzett munkáról.

Balázs István a nagyközségi közös tanács elnöke a község negyedik ötéves tervének végrehajtásáról és az ötödik ötéves terv célkitűzéseiről tájékoztatta a gyűlés résztvevőit.

A beszámoló után a nagyközség lakossága megválasztotta a Hazafias Népfrent 51 tagu nagyközségi bizottságát. Az elnök ismét dr. Várkonyi Ferenc, a titkár Kovács Gábor lett.

---.---.---.---

A Kelemen László Művelődési Házban március 21-én tartották meg a makói járás uttörőinek kulturális seregszemléjét. A szemlén Nagylak, Magyarcsanád, Apátfalva, Királyhegyes, Pitvaros, Maros-lele, Kiszombor, Földeák és Csanádpalota uttörői vettek részt. A kulturális seregszemlén a csanádpalotai pajtások is nagy sikerrel szerepeltek.

---.---.---.---.---

A Kelemen László Művelődési Házban hazánk felszabadulásának 31. évfordulójára nagy sikerű kiállításokat rendeztek. A látogatók megtekinthették Pataki Ferenc szegedi festőművész kiállítását, a nőklubok kézimunka kiállítását, a művelődési ház képzőművészeti szakkörének alkotásait, a szegedi Tömegcikk Készítő Ipari Szövetkezet termékeit, a báb- és modellező szakkör munkáiból készült bemutatót.

---.---.---.---.---

Május 1-ét színpompás felvonulással ünnepelte Csanádpalota lakossága. A felvonulás fél 10 órakor vette kezdetét, s elhaladt a Kelemen László Művelődési Ház előtt helyet foglaló díszelnökség előtt. A menet a sportpályára vonult, ahol majálist, kulturális- és sportrendezvényeket tartottak az ünnep tiszteletére.

---.---.---.---.---

Csanádpalota a településfejlesztési versenyben ismételten jó eredményeket ért el.

Az 1975. évi társadalmi munka értékét 3 millió forintba tervezték. A teljesítés 5 millió 744 ezer forint lett. Ezzel a megyei társadalmi és településfejlesztési munkaverseny nagyközségi kategóriájában első helyezést értek el. Az érte járó 500 ezer forintot és díszoklevelet a tanácsülésen Dr. Bozó Sándor adta át Balázs István tanácselnöknek.

---.---.---.---.---

Május 2-én délelőtt tíz órai kezdettel tartották a csanádpalotai nyolcadik általános iskolát végzett diákok ballagását. A diákok Kiss Dezső osztályfőnök vezetésével a régi községháza iskolába vonultak, majd onnan a Sirály utcai iskolába ballagtak. Sorra jártak minden iskolát, minden termet, ahol a nyolc osztályt végeztek és elköszöntek az iskolától, a tanáraiktól. Végül a Kelemen László Művelődési Házba mentek, ahol Kállai István igazgató bucsuztatta a végzős diákokat. Majd Balázs István nagyközségi tanácselnök szólott az életbe kikerülő diákokhoz, akik nagyobb

részben különféle szakmát választottak élethivatásul. Az 56 diák közül 35 kíván szakmát tanulni, 18 kíván közép majd felsőbb iskolában tanulni, 3 diák nem szándékozik továbbtanulni.

.....

Május 29-én a honismereti szakkörvezetők és a honismeret területén tevékenykedők részére, a makói József Attila Városi Művelődési Központban Honismereti Nap keretében Dr. Halász Péter tudományos kutató a Honismeret főszerkesztője "A honismereti mozgalom időszerű kérdései" címen tartott előadást. Az érdeklődést mi sem bizonyítja jobban, mint a hozzászólások, melyekből kitűnt, hogy még mindig vannak helységek, hol az ugynevezett "illetékesek" figyelmen kívül hagyják ezt a mozgalmat, noha erre a jövő generációjának szüksége lesz. Viszont vannak községek, melyek minden évben kiadnak egy-egy helytörténeti leírást a környezet megismerése érdekében.

Dr. Halász Péter előadása után makói honismereti kör mutatkozott be, melynek működéséről a megjelent felsőbb iskolásokkal Felföldi László tartott ismertetést. A bemutatott gyűjteményük szép volt és legnagyobb elismerésre méltó.

—, —, —, —, —, —, —, —

A csanádpalotai galambtenyésztők ez év elején egyesületbe tömörültek. Létszámuk 25. Persze azokról a galambtenyésztőkről van szó, akik a fajtakiválasztásban is tevékenykednek, s így a diszgalambokon, mint a páva, galléros, pergő, egyéb különleges fajtakat is tenyésztenek.

E fenti egyesület megalakítására már évek óta készültek, míg végre a Kelemen László Művelődési Ház vezetősége erre lehetőséget is adott s ifj. Kodrán Sándor Diófa utcai galambtenyésztő szervezésével meg is alakult.

Augusztus 29-án a Honismereti Szakkörösök és a Honismeret Területen Tevékenységek Részlete, a Magyar József Attila Városi Művelődési Központban Honismereti Nap keretében Dr. Halasz Péter tudományos kutató a Honismeret Főszerkesztője "A Honismereti

Az ÁFÉSZ 1976. április 29-én tartott tanácskozási értekezletén értékelte az 1975. évi munkaverseny elért eredményeit, a szocialista brigádok vállalásainak teljesítését.

Néreth Gyula a szövetkezet elnöke ismertette a kollektívák által vállalat feladatokat:

- a vásárlási körülmények javítását,
- kereskedelmi akciók szervezését,
- alapvető cikkek választékának bővítését,
- a gazdálkodási nyereség növelését,
- a dolgozók élet- és munkakörülményének javítását,
- a társadalmi tulajdon fokozott védelmét,

- az üzemi demokrácia szélesítését az ifjúság és a nőpolitikai határozatokból adódó feladatok teljesítését.

A dolgozók 91 %-a vett részt a munkaversenyben és tett különböző felajánlásokat.

A szövetkezet brigádja közül 5 női brigád, 2 ifjúsági. A beszámolóból kitűnt, hogy a vállalt feladatok összességében teljesítve lettek s megfeleltek a kitűzött céloknak. A versenybizottság értékelése után a tanácskozás elfogadta a különböző címek és elismerésekre tett javaslatot.

Kiváló dolgozó kitüntetésben 5 fő, elismerő oklevélben 16 fő, jutalomban 6 fő részesült.

Külön köszöntötte a tanácskozás azt az 5 dolgozót, akik 20 évet meghaladó munkaviszonyt töltöttek a szövetkezetnél s ezért arany pecsétgyűrűt kaptak.

1975-ben 6 fő érte el a törzsgárda bronz, 2 fő az ezüst fokozatot.

A belkereskedelem kiváló dolgozója kitüntetésben Kovács Sándor egységvezető részesült.

A szocialista brigádmozgalom keretében végzett munkák révén elismerés illette a következő brigádokat:

- a Barátság szoc. brigád /tűzelő telep/
- a Béke szoc. brigád /közpon/
- a Május 1. szoc. brigád /vas-műszaki/.

A versenyben résztvevők anyagi és erkölcsi elismerésben részesültek.

A tanácskozás vázolta az 1976. évben végzendő feladatokat, s azok zavartalan, sikeres végrehajtását.

- a lakosság jobb ellátása,
- az eredmény javítása,
- és a munkaverseny népszerűsítésére.

A dolgozók legjavát adva, a kitűzött célok megvalósításán fáradoznak.

ifj. Kriván Pál

Május 30-án délelőtt 9 órai kezdettel a főtéri játszótéren avató ünnepséget tartottak, amelyen az első osztályosokat kisdobosokká, az ötödik osztályba lépő diákokat uttörökké avatták, s a nyolcadik osztályt végzett diákokat a KISZ tagjaninak sorába vették fel. A gyermeknap alkalmával délután ingyenes mozielőadást tartottak a kisdobosok, uttörők és a KISZ szervezetbe lépett diákok részére.

A csanádpalotai filmszínházban a Csongrád megyei Moziüzemi Vállalat, Egymillió forintos költséggel, felújítási, korszerűsítési munkálatokat végeztetett. A kivitelezési munkát a csanádpalotai székhelyű Járási Építőipari Szövetkezet végezte. A felújítás utáni első előadást június 4.-én tartották.

...-.-

A Szegedi Nemzeti Színház június 9.-én a Kelemen László Művelődési Házban nagy sikerrel adta elő Kálmán Imre: Marica grófnő című operettjét.

...-.-

A Kelemen László Művelődési Házban június 13.-án, délután 4 órai kezdettel nagyszabású ünnepséget rendeztek a ballagó óvodások tiszteletére. 180 óvodás szórakoztatta énekkel, verssel, játékkal a nagytermet zsufolásig megtöltő szülőket, nagyszülőket, ismerősöket. És végül 54 első osztályba menő óvodások kedves, kis ballagásába gyönyörködhettek a nagyszámu jelenlévők, akik vállukon a fakanálra akasztott batyuval ballagták körül a színpadot.

Pánczél Józsefné

RÉGI HIRDETMÉNYEK CSANÁDPALOTÁN

- Községi iratokból -

Pitényi Pál és Kumpár Mihály az utzai tilalom ellenére pipázni mer-
tek, ezért ezen vétkeikért 12 páltza ütésekkel büntetettek.

..... márc.12.1852.Palotán
...-.-.-

Pilinyi István és Bátka Pál fiai, akik a tiltott bőjti napokon a
kortsmában Hepre Anna szabadnő személllyel tánczolván botránkozást
okozott, annál fogva ezen merész tetteikért mind ketten 12 páltzával
csapattak, Hepre Anna pediglen 12 korbáccsal fenyítettetett.

..... márc.6.1854. Palotán
...-.-.-

Palota Község érdeemes Elöljárói közhiré téteti, hogy mindazok a kertés
és földes gazdák, akik a tavasz idején legalább 50 bokor kolompért
nem ültetnek, 10 páltzával csapathnak - míg élemedett kora esetén
10 firintal büntetnek.

..... márc.4.1852. Palotán
...-.-.-

Gyöngyös Klára Palotán lévő hites férjétől több holmikkal Makóra elszökvén, elfogatott s jelen volt férje kívánságára ez uttal mint tsavargó s mással tartó nő parázna, 12 korbáccsal csapattott.

. Sept. 7. 1832. Makó. Fodor városb.
.-.-.-.-

Mester Gyúrka tegnapi napon a község házában azon botrányos tetteiért miszerint, ki csak eléje került szemtől szembe Istent sértő és anyjukat egybe véve szidalmazta és így csúf káromkodásokat követett el, 12 páltzával csapattott.

. május 4. 1852. Palotán.
.-.-.-.-

Közhiré tétetik, hogy mindazok, akik házaiknál fonyókát vagy citera estét megengednek 10 páltzával csapatnak.

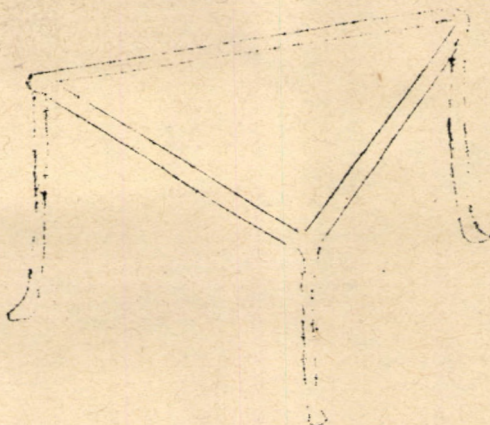
. január 8. 1856. Palotán.
.-.-.-.-

Boltokban, piacokon régi mértékkel eladni senki ne bátorkodjon -
- mindenkinek kötelességévé tétetik, hogy új mértéket kötelesek megszerezni - akiket tapasztalni fognak, hogy régi mértéket használ 50 forint bírsággal büntetettik.

. június 23. 1876. Palotán.
.-.-.-.-

/ Régi mérték volt a "véka" mely 25 liternek felelt meg. Négy véka volt egy "köböl". Ugyancsak a régi mértékek közé tartozott a "róf", melyet a vásznak mérésénél használtak. Ez a bal kéz ujjhegyétől melközépig ért és a mai 75 cm.-nyinek felelt meg, de "csusztatni" is lehetett./

Asztalos P. Kálmán

VASLÁB

Az 1800-as évekből öröklődött s még az 1920-as években is használatos volt a szabadkéményes kemencék "szája" előtt lévő patkán, hol vaskotlát helyeztek rá, majd alágyújtottak és főztek rajta. De használatos volt a részesaratók és kapások mezei munkája idején is, amikor magikkal vitték s a művelt területen összeszedett csutával /kukoricaszár tövével/ alá gyújtottak és főzték a kukoricakását, tarhonyát, vagy lebenslevest, ha reggeli vagy dél közelgett.

A vasláb előnye volt, hogy a rátett edényt az alatta égő tűz "körülnyalta" /nemcsak a fenekét égette/ és így hamarabb, kevesebb tüzrevalóval is megfőzhatték az ételt.

Ma már nem használatos, s csak némely padláson található és a honismeret gyűjteményében van belőle mutatóba azok részére, akik nem tudnak a jelentőségéről.

/ Rajzolta: Asztalos Mihály/

Asztalos P. Kálmán

RÉGI DALOK

Siralomház bús lakója
Ráborult a vasajtóra.
Nem a rabság fáj szívének;
Hanem ez a gyászos élet...

Tegnap halt meg a babája,
Szeretője, Rózsikája.
Koporsóján sirva lelték;
A vasat ott rája verték.

Két ujjá van,
két ujjá van,
A ködmönnek,
Kerek alja
A pöndölnek.
Csiviritom,
Csavaritom
A fejedre
Ráboritom!

/ Bazsó Dénes gyűjtése /

● — ● — ● — ● — ●

Van nekem egy rettenetes
Rossz szokásom,
Addig iszom, míg az italt
Megtalálom.
Erre is a vén tekergő
Énig apám tanított,
Már még a kordóval is
Koccintott.

Töröm, töröm a mákot,
Sütök vele kalácsot!
Uccu tolla, motolla,
Töröm, töröm apróra!

Falu végén van egy lány,
ki írósvaját kíván;
Addig padig nem eszik,
Amig mással melegszik.

/ Balogh András gyűjtése /

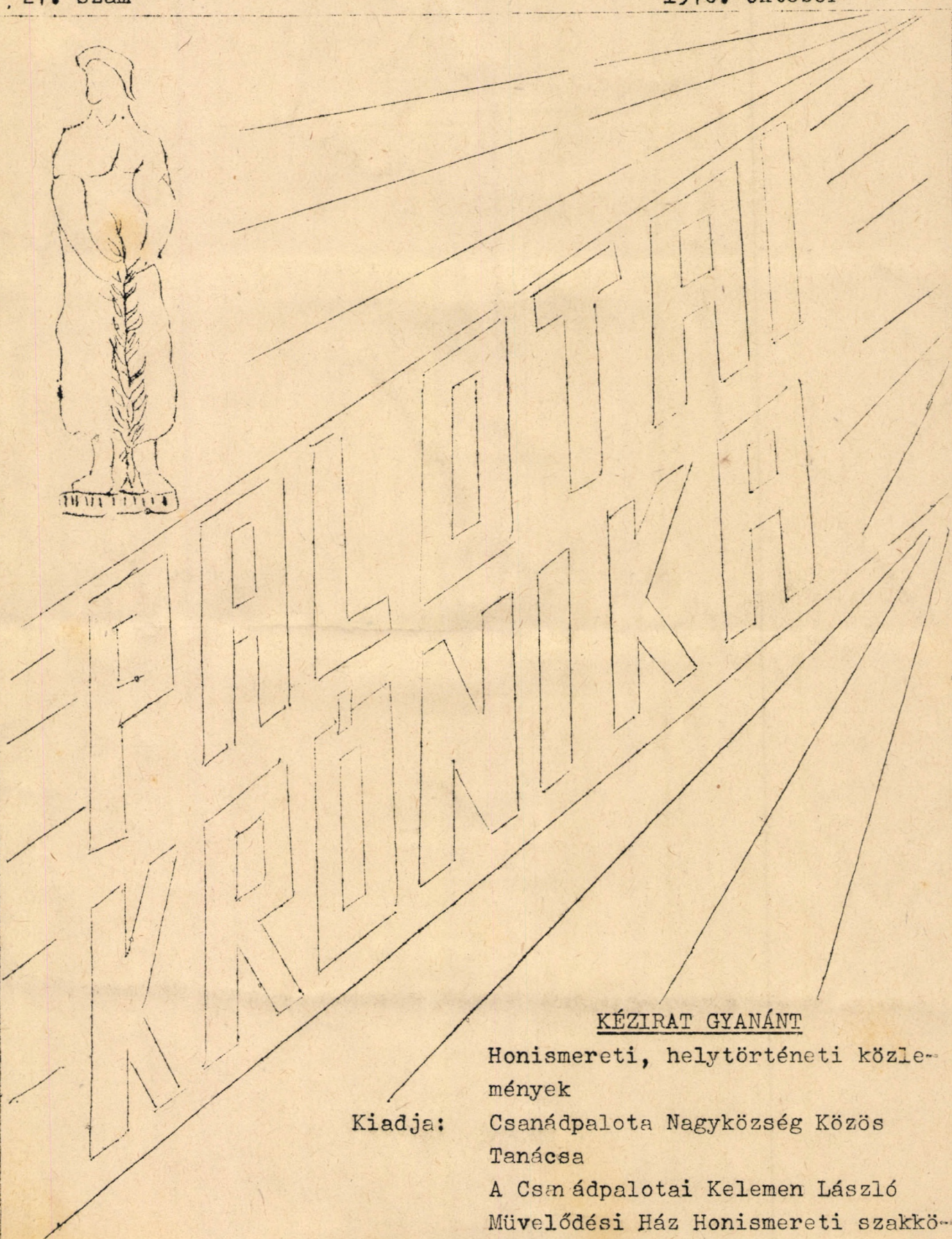
/ Kinyó Mihály gyűjtése /

-o

PALOTAI KRÓNKA a csanádpalotai kelemen László Művelődési Ház Non-
 ismereti Körének lapja

Kiadja: Csanádpalota Nagyközségi Közös Tanácsa
Lektorálja: Kiss Dezsőné ált.isk.ig.h.
Szerkeszti: Szerkesztő Bizottság
Borítólap: Szügyi László
Felelős kiadó: Flórián Tiborné műv.ház igazgató

[illegible]

KÉZIRAT GYANÁNT

Honismereti, helytörténeti közle-
mények

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös
Tanácsa

A Csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Ház Honismereti szakkö-
rének lapja.

Az 1918-19-es események

/folytatás/

A tanítók közönbösek voltak az eseményekkel szemben. Magatartásukról az alispáni jelentésben ez olvasható: "A tanítók távol álltak minden politikai mozgalomtól. Péntek János kivételével, aki kapcsolatot tartott fenn a direktóriummal. Azonban ennek a viszlynak, - a helyi iskolai gondnokság szerint -, úgy az egész község, mint az oktatásügy, csak hasznát látta, mert nevezett az elrendelt élesebb intézkedéseknek, mindenkor életet vette. Péntek János ellen, a Tanácsköztársaság bukása után a kárályi ügyészség, névtelen feljelentésre, nyomozást rendelt el, de alap hiányában ellene vádat nem emeltek. Az iskola gondnoksága a fegyelmi vizsgálat lefolytatását is feleslegesnek látta."

A proletárdiktatura a gyermekekre is hatással volt. Ez is kitűnik az alispáni jelentésből. Idézem: "Az iskola tanulmányi irányításában semmi változást nem hozott az új éra. Decára ennek, a gyermekek lelkiületét nem hagyta érintetlenül. Minduntalan tartott nyilvános gyűlésekre egész sereg gyerek tódul, ahol az elhangzott pizkolódások, sok konkolyt hintettek közéjük. Ezen eredménnyel szemben, az iskola tehetetlen volt, mert a proli gyerekekkel szemben, minden fenytőeszköz nélkülözött." Emlékszem, egy makói tanár olyan egyszerűen és lenyűgözően beszélt, hogy mi is megértettük, és magával ragadott hangszínezése.

Az alispáni jelentés ezzel a monddal fejeződött be: "Csanádpalota felett különben, az egyhónapos proletárdiktatura, elég enyhén vonult le. Csanádpalota községben a Tanácsköztársaság uralma 1919 április 27.-én szűnt meg. Ugyanazon a napon szálta meg a községet a román imperialista hadsereg.

A községi tanács és a direktórium tagjai nem menekültek el. A lelkiismeretük tiszta volt. Bűn, vér nem tapadt a kezükhöz.

A megszálló románok a direktórium tagjait összeszedték, átvitték Nagylakra /ebben az időben járási székhely volt/, de pár nap múlva szabadon engedték őket. A községben maradt román katonák, az altiszt parancsnokkal együtt, 15 fő volt.

A község lakossága elhúzódott tőlük, a durva, gőgös, magyargyűlölő magatartásuk miatt. Lenézték, sőt megvetették őket. Gyávák voltak, féltek, este mindig négyen mentek szolgálatba, állig felfegyverkezve. A megvetés irántuk gyűlöletté változott, amikor Turi Józsefre 25 botütést mértek, mert nem volt hajlandó Romániát éltetni. Amikor felengedték, ezt kiáltotta: "Azért is éljen Magyarország."

A románok nemcsak a közigazgatásba szóltak bele, hanem az iskolai oktatásba is. A parancsnok elég sűrűn látogatta az osztályokat, /perfekt beszélt a magyar nyelvet, hiszen sajtényi román volt/ és román köszönetre tanított bennünket. A trianoni békekötés után sejtették, hogy távozniuk kell. Távozásuk előtt értékes ingatlanokat, lovakat, tehenekeket raboltak. A tanyai parasztok összefogtak ellenük, vasvillával támadtak a rablókra. Egyik rablókörutjuk alkalmával egyik társuk örökre eltűnt. A tetteseket sem találták meg. A románok 1920 május 1-én csendben elhagyták a községet. Kivonulásuk után pár nap múlva megérkeztek a nemzeti hadsereg katonái, és Hójjas Iván pribékjei.

Az utóbbiak első teendője az volt, hogy a direktórium tagjait összehívták és elhúrsolták őket Szegedre, a Csillag börtönbe. Hat hónapig voltak vizsgálati fogházban, utána az ügyészség hazaengedte őket, mivel nem talált olyan vétket vagy bűnt, ami alapján elítélhették volna őket. A csanádpalotai kommunisták nem hajtottak 1919-ben nagy tetteket, hiszen a román megszállás miatt nem is volt rá idejük. Az érdemük mégis elévülhetetlen, mert ők mutatták a későbbi korosztálynak az utat a szocializmus felé.

CSANÁDPALOTAI ATLÉTIKAI KLUB MEGALAKULÁSA.

/folytatás/

A sportélet Csanádpalotán 1936 után továbbra is a Levente Egyesület keretén belül folyt, főleg Szabó Kálmán levanteoktató irányítása mellett.

A labdarugók, atléták természetesen változtak, egy részük bevonult katonai szolgálatra, mások elköltöztek a községből stb.

A futball csapat változatlanul megtartotta a jó hírnevét és továbbra is jó eredményeket értek el a játékosok.

1939-ben már csak két játékos játszott, az 1936 évi csapatból, mégpedig Sipos Sándor és Galgóczi Sándor.

Szabó Kálmán edző, azaz levanteoktató a fentebb említett két játékoson kívül, jó képességű játékosokból állította össze a csapatot egy-egy mérkőzésre. Mégpedig: Mari Péter, Bartos Sándor, Simon István, Szalados János, Halasi József, Papp János, Gajda László, Ferenczi Béla, Kis Lajos, Kruzslicz Sándor, Feket János, Bócsa Mihály és Szikszai István játékosokból. Ekkor a csapatkapitány Sziszai István Volt.

A II. világháború kitörése után is folyt a levanteoktatás, keretében a sportélet is, csupán annyi különbséggel, hogy a katonai behívások számának növekedése miatt a cserélődés még nagyobb lett.

Amikor Magyarország is belépett a II. világháborúba, nemcsak a 21. életévüket betöltött levantekeket sorozták be, hanem a 18 éveseket is elvitték. Bevonult Szabó Kálmán is. Csak 18 éven aluli fiúk maradtak itthon, sportoktató nélkül, így érthető, hogy a sportélet hanyatlásnak indult, majd a felszabadulásunk évében meg is szűnt.

A II. világháború első magyar hadifoglyai és szovjet halottja magyar földön

1944 szeptember 24-e, de. 11 óra. A Zellman malom mögötti magasfigyelőben négyen voltak. Faragó János szakaszvezető, Hajósi József tizedes, Szilágyi Mátyás és Bálint János.

Kelet felől, Romániából ágyudörgés hallatszott. 11 óra után Szilágyi Mátyás telefonon felhívta a Battonyán harcoló alakulatok parancsnokságát, és felvilágosítást kért a front helyzetről. Azt a választ kapta, hogy Battonya szilárdan a magyar csapatok kezén van.

Pontosán 11 óra 25 perckor, a Battonyai földuton egy tehergépkocsi tűnt fel. Szilágyi Mátyás és Bálint János elindult a gépkocsi felé. Felszerelést nem vittek magukkal, mert azt hitték, hogy a gépkocsi visszavonuló magyar csapatokhoz tartozik.

A gépkocsi a megfigyelőtől mintegy 300 m-re megállt. Senki sem szállt ki belőle. Amikor Szilágyi Mátyás és Bálint János odaért, a gépkocsiből orosz katonák ugrottak le. Szilágyi Mátyást és Bálint Jánost körülvették és megindultak a figyelőkhöz. A meglepetéstől, ijedségtől menekülésre sem gondoltak. A fegyverzetüket átadták az orosz katonáknak. Hadifoglyok lettek.

Ugyan ebben az időpontban a pécskai úton 3 tagú szovjet gyalogos előőrs jött be a községbe. A Fészek utcába jöttek. Utbaigazítást kértek Lakatos Pétertől. A bátyja tudott valamit oroszul, mivel az első világháborúban orosz hadifogoly volt. Ő magyarázta meg nekik, merre kell Hódmezővásárhely felé menni. Elbacsuztak és elindultak a II. sz. óvoda felé. Innen visszaintegettek. Delet harangoztak. Lövés dörrent, és az egyik integető orosz katona elvágódott. A gyilkos golyó fejen találta, azonnal meghalt. Egy menekülő csendőr lőtt vissza a Tolbuchin utca sarkától. Ő volt az első orosz hősihalott Magyarország területén. Neve ma is ismeretlen. Az utánuk jövő félszakasznyi orosz katona, elesett bajtársukat elvitték a piactérre és a Kelemen László akkor még ott álló emlékoszlopánál temették el.

Az adatokat Szilágyi Mátyástól, Hajósi Józseftől és Lakatos Pétertől kaptam.

- Bazsó Dénes -

PALOTA ÁLLAPOTJÁRÓL

- 1856 -

Magyar férfi: 911 fő	Nő: 1.002 fő
Tót férfi: 20 fő	Nő: 22 fő
Czigány férfi: 35 fő	Nő: 36 fő
Zsidó férfi: 20 fő	Nő: 16 fő

Állattenyésztés

.....
Ló és csikó:.....970
Szamár.....15
Ökör és borjú:.....750
Tehén.....210
Magyar birka:.....4.500
Sertés.....5.014

Mezei gazdaság

Termett buza:.....	5:900	ausztriai mérő
Kétszeres:.....	1:500	- " -
Árpa:.....	1:300	- " -
Tengeri:.....	13:200	- " -
Zab:.....	4:000	- " -
Kender:.....	100	holdon
Dohány:.....	260	- " -
Szőlő:.....	164	- " -

Földet bíró gazda van: 316. Zsellér van: 356

Lakházak száma: 686. Ezekből 16 zsindely és cseréptetős, a többi zsup és nádfedeleles.

Mivel ebben az időben még orvos sem gyógyszerár nem volt a községben, az alábbi használati utasítást adták ki a betegek gyógykezelésére:

"Megbetegedvén egy egyén a járványos Cholera uralkodása alatt valamely helyben, hasgörcsök és hasmenés jeleivel, akkor egy kalányi vízbe, vagy fűszeres forrázatba /theába/ fél Cholera-port kell fél vagy 1 óránként a görcsös állapot fokozatához mérten, mindaddig bevenni, míg a Cholera és hasmenés meg nem szűnik. Ha a hasmenéssel hányás is állna elé, akkora beteg negyed óránként néhány port veszen be, és ha a hasmenés rövid idő alatt meg nem szűnnék, akkor az orvos érkezétségig a Cholera-cseppek veendő; és pedig fél, vagy nehezebb betegeknél negyed óránként 8 cseppet fél csészényi citromfű, foðormenta vagy szikfű-theába, minden bevételnél 2 cseppel szaporítva 16 cseppig."

E fenti utasításból kimaradt, hogy az orvos honnan érkezik, mert Pálótán ebben az időben nem volt - mint említi a hivatalos kimutatás- még gyógyszerár sem. Tehát nincs mit mosolyogni azon a régi mondáson, hogy "Füben, fában keresd az orvosságot" Elvégre ez a gyógyszer mentette elődeinket annyira a haláltól, hogy mi utódok lehettünk.

- hivatalos iratokból -

Asztalos P. Kálmán

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

Az árverésen igen sok palotai lakos vásárolt birtokot, mert mint mondták: "Itt kaptak legolcsóbban földet."

A fentebb említett természeti csapás, s az utána következő hatósági zaklatások annyit rontottak a lakosok életkedvén, hogy az 1893-ban árverésre kerülő és Köveggy határához tartozó Kis- és Nagypusztából /Kis- és Nagypurgel/, mely akkor kincstári birtok volt: senki nem vásárolt egy parcellát sem. Így az 1.163 kh-dat kitevő szántó terület melynek közepén a 227 hold legelő /Tehénjárás/ mint a Maros holt medre huzódik: 5-10 holdas parcellákban - egy-két makói lakos kivételével - a palotai lakosok tulajdonába került és Csanád palota határához csatolódott.

Az első világháború után, az 1920-as években a nagykirályhegyesi Blaskoviés uradalom birtokából "vagyonváltság" címen kiosztott földből igényelt Köveggy község. Ebből a földből osztott ki a köveggyi jegyzőnek, tanítónak, egyháznak, tíz-tíz holdat és az egyháznak még külön harminc holdat, amelyre tanyát épített az egyházközség. Ebből a földből kapott még Köveggyen kb. 20 személy. A hadirokkantak 2-2 holdat, a sokgyermekesek 4 holdat, a nincstelenek 1-1 holdat.

A felszabadulás után, az 1945. évi földosztáskor Köveggyen már 89-re emelkedett a földigénylők száma. A köveggyi földigénylőknek Mezőhegyesen osztottak földet, átlag 10 holdas parcellákban, mint ezt a Makó Járási Tanács Mezőgazdasági Osztály házhely juttatási iratai mutatják.

A köveggyi földigénylők házhelyeket is igényeltek, mely szószerint így szólt:

Köveggy Község, Központi járás
Köveggy Község előljáróságától
556/1948.

A házhelyigénylők összeírására
600/1945 M.E.sz.rendelet.
Tárgy: Házhelyigénylés Köveggy
községben. 3.h. 199/sz.

Folyó hó május 21-én Szabó Ferenc és Társai köveggyi lakosok kérelemmel fordultak Köveggy község előljáróságához, hogy részükre házhelyet biztosítson.

A község képviselőtestületi közgyűlésen foglalkozott a kérelemmel és megállapította, hogy Köveggy községben jelenleg földbirtokpolitikai célokra szolgáló ingatlan nincs. A község határában elkobzott ingatlan egyáltalán nem volt, megváltott terület is mindössze 1 kat.hold.

142 n.öl szántó volt, mely terület egy igénylőnek lett a földreform során szántónak juttatva. A község lakossai Mezőhegyes községben részesültek földjuttatásban, ahol házhely cseretelkükre tartalékolva nem lett semmi. A volt községi Kfb. annak idején a házigénylők névjegyzékét a vármegyei földbirtok rendező tanácshoz beterjesztette, de házhelynek alkalmas terület hiányában a házigénylők kérelme elintézve nem lett. Köveggy községben a házigénylés csak magántulajdonban lévő ingatlanokból volna biztosítható. Van ugyan a községben 8 db.

1.100 n.öles házépitésre alkalmas üres telek, de ezek mindegyike kis, vagy törpebirtokos földműves tulajdonában van, akik ezen üres házhelyeket azért szerezték, hogy felnőtt, vagy ezután felnövő gyerekeik azon házat építsenek. Van még a községben 1, a falu belterületével szorosan és zefüggő 8 kat.hold, 208 n.öl területű szántó, amelynek

Tulajdonosa Dr. Gedeon Gyula törvényszéki tanácselnök és neje Komlósi Etelka debreceni lakos, akiknek élethivatása nem a földművelés. Ez a föld tudomásunk szerint most eladó, így az állam elővásárlási jogán az megszerezhető volna házhelyek céljára. Ennek megszerzése esztén az összes igénylők kielégítése megtörténe. Ha a föld nem is volna eladó, kisajátítás útján is megszerezhető. A kisajátítást a Községi képviselőtestület véleménye alapján javasoljuk.

Kövegy, 1948. június hó 7-én

Földeáki Pál
jegyző

Barta István
Ufosz el.

/folyt.köv./

Pánczél Józsefné

J E L E N Ü N K K R Ó N I K Á J A

Augusztus 20-án

A Szabadság MTSZ nyugdíjasai is részesültek az ünnepi hangulatból. Ennek kezdeményezője a tsz. Kultur- és Nőbizottsága, még szorgalmazói M a j ó Jánosné és lelkes munkatársai. Miként M u c s i Mihálynétól és H a l á s k a Józsefnétől, majd C s ö r n y e i István és O l á h Ferenc rendezőktől megtudtuk, már az ünnep előtt felkeresték az öregeket, hogy az ünnepi ebédet a Vendéglőben rendezett összejövetelen, vagy valamilyen oknál fogva a saját lakásán kívánja-e elfogyasztani? És, ki így, ki úgy határozott, de megtelt a Vendéglő, ahol- többek között- tizenegy pár "aranylakodalmat" ünneplő öreg házaspár is megjelent, kik 50 év óta élnek együtt. Ezek 500-500 forint ajándékot kaptak és virágot, majd B e k e István anyakönyvvezető üdvözlő szavai után P o s z t ó s István a Szabadság MTSZ elnöke méltatta az öregek elévülhetetlen érdemeit.

A művelődési ház

rendszeres vendégei a Csongrád megyei Hírlap szerkesztői Híradásukban örömmel olvastuk, hogy a művelődési ház eddigi igazgatóját F l ó r i á n Tibornét és V á g v ö l g y i Jánosné tanárnét, a TIT előadások és egyéb klubok irányítóját a "SZOCIALISTA KULTURÁÉRT" ki-tüntetésben részesültek. Miként a kultúra kedvelői lakosság mondta: megérdemelték.

A gyűjtemény szorgalmazói

a felsorolt tárgyat adományozták a honismereti körnek:

H a d o b á s Mihály: női nyakdisz az 1800-as évekből.
F e j e s Ferenc: állatok bélyegzője a Maros-partról
L a s z t ó c z i János: kézi hajtásu ruhasimitó.
Turi Ilona: tükör az asztal diszére.
N é m e t i Bálintné: régi oklevelek a sportéletről.
B a r t a Marcel: ösmeretlen edény a Földbányából
H a d o b á s Marcel: 1800. korabeli könyvek az iparról.
T o p o l á k Ödön: történelmi képek, könyvek a 48-as szabadságharcról és régi "kanász-kürtök"

Asztalos P. Kálmán

A Kelemen László Művelődési Házban működő könyvtár június 2.-án író-olvasó találkozót rendezett, melyen Kárász József és Tamási István írók találkoztak az olvasókkal.

. - .

A Szabadság MTSZ. Vöröskereszt alapszervezete június 12.-én véréadó találkozót rendezett, amelyen megjelent Dr Zentay Ferenc főorvos és Szabó Józsefné járási titkár is. Az ünnepség keretében kerültek átadásra a kiváló véréadók kitüntetései: A kiváló véréadó arany fokozatát kapta: Pető Rőzsőné és Rosta József. Ezüst fokozatát kapta: Ördőgh György. Bronz fokozatát kapta: Hadobás János, Jancsik Jánosné, Kovács Kálmán, Dovalovszky Pálné és Bednár Zsófia. A kitüntetettek pénzjutalomba is részesültek.

. - .

A Vöröskereszt községi alapszervezet július 3.-án a Kelemen László Művelődési Házban véréadó találkozót rendezett, amelyen kitüntették a legjobb véréadókat. A kiváló véréadó arany fokozatát kapta: Varga Andrásné, Nyisztor József és Gajda Mercel. Ezüst fokozatát kapta: Kiss Lajosné, Turi Józsefné, Halasi Péterné, Takács Andrásné, Németh Bálint. Bronz fokozatát kapta: Bálint Andrásné, Dombi Lászlóné, Mucsi Ilona, Fodor Mátyásné, Nagy Antalné, Csókás Istvánné, ifj. Boros János és Pető Sándor. A Kitüntetettek ajándékot kaptak.

. - .

Június 8-án került átadásra a nagylaki ut mentén épült új vágóhid. Az új létesítményt a Járási Építőipari Szövetkezet dolgozói építették, több mint egymillió forintos költséggel.

Átadásra került a felújított és átalakított gyógyszerár, melynek külső és belső munkálatait is a szövetkezet dolgozói végezték, több mint egymillió forintból.

A Kossuth Lajos utcában elkészült a Takarékszövetkezet új helyisége, melyet szintén a fentebb említett szövetkezet dolgozói készítettek el. Felujították a kettes számú óvodát, mintegy félmillió forintos költséggel, ugyan csak felújításokat végeztek a régi községházi iskolában is.

. - .

Augusztus 19.-én a Kelemen László Művelődési Házban alkotmány napi diszünnepséggel tartottak. Az ünnepi beszédet Gál László, a Szabadság MTSZ párttitkára mondotta. Majd a művelődési ház kulturcsoportja adott műsort.

Pánczél Józsefné

GYÜJTÉSEK

Népdalok

Borózdába kis pacsirta
Mind a két szemét kisirta.
Kis pacsirta ne járj sirva,
Katonának vagyok hiva.

Katona az én életem,
Bal oldalon a fegyverem.
Ha én aztat megzörgetem
Sirat engem a kedvesem.

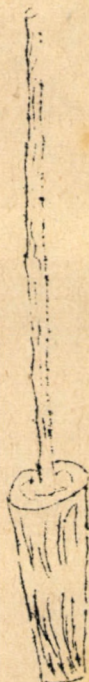
Sirat engem a madár is,
Lehajlik hozzám az ág is.
Az is azért hajlik földre
Vigasztalna, ha lehetne.

A jobbágyok, a jobbágyok,
Facipőbe járnak.
Azok élik világukat,
Akik együtt hálnak.

Lám én szegény mesterlegény
Csak egyedül hállok,
Akár merre tapogatok,
Csak falat találok.

Bazsó Dénes gyűjtése.

1.

2.

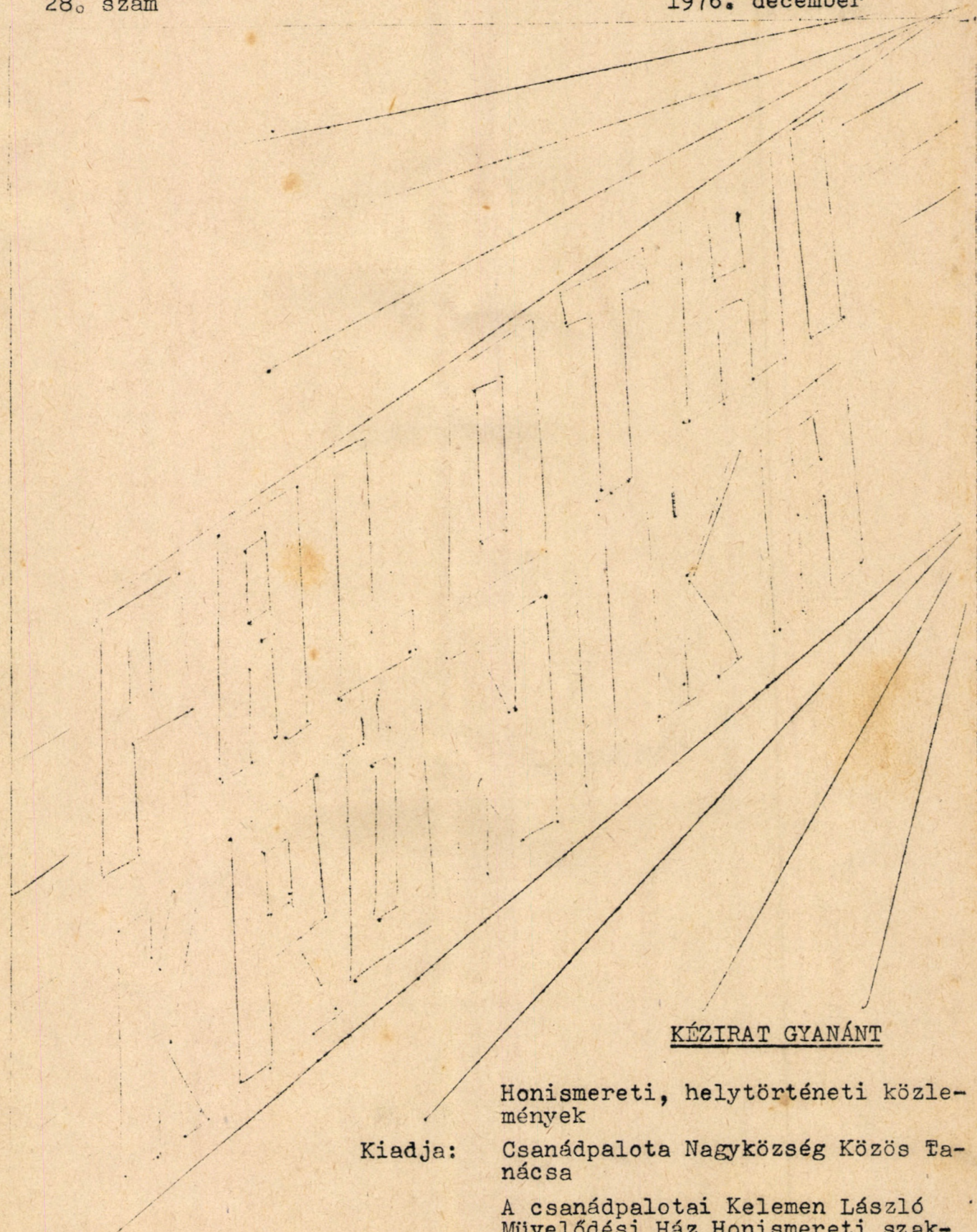
Faltömő eszközök

1./ Tömőfa. Amikor még földből döngették a ház- és kerítés falakat, a deszkák közé lapátolt földet tömőfával verték össze. A tömőfej akácból készült, míg a másfélméternyi hosszú nyele puhább fából, hogy ne törje fel a tömöző tenyerét. A tömőfa feje alól egy cm-nyi vastag éllel végződött és tíz cm-nyi hosszú volt. Sulya 3-4 kg közt váltakozott.

2./ Furkó. A tömőfa után az 5-6 kg-nyi súlyu és kerek alju furkóval döngölték le a földet. Amikor már sima volt és rögméntesre tömitették a kissé nedves földet, akkor huzzák feljebb a "falverő deszkát", s újra kezdték a deszkák közé bedobált 10-15 cm-nyi vastag földet döngölni és furkózni.

A jól döngölt falon, ha bár 60 cm. széles volt deszkahuzás után az egészséges és meghegyezett nádszálat át lehetett szurni, ami azt bizonyította, hogy rögméntes a falverés. Az ilyen falak - és erre bizonyítékok vannak - száz évet is túl haladtak minden aláfalazás nélkül.

Asztalos P. Kálmán

KÉZIRAT GYANÁNT

Honismereti, helytörténeti közle-
mények

Kiadja: Csanádpalota Nagyközség Közös Ta-
nácsa

A csanádpalotai Kelemen László
Művelődési Ház Honismereti szak-
körének lapja.

CSANÁDPALOTA MULTJA ÉS JELENE

/folytatás/

A Horthy rendszer

A román megszállás után érezhető volt, hogy a nemzeti hadsereget és Héjjas István "ébredő magyarjait" a lakosság lelkesedéssel fogadta. Megalakult a községünkben is az Ébredő Magyarok Egyesülete /EME/. Tagjai főleg iparosok, kereskedők és néhány értelmiség volt. Mindezek főleg fiatalokból tevődtek össze. Az értelmiség, az iparosság, a kereskedők és parasztok nagy része nemcsak a kommunizmustól, szocializmustól tartotta távol magát, hanem ettől a szélsőséges jobboldali eszméktől is. A trianoni békeszerződés megkötése után községünkben a nacionalizmus elérte a tetőfokát. Ez érthető is, ha meggondoljuk, hogy 63 vármegyéből 19 maradt, ezeket is kifosztották a visszavonuló megszálló seregek és végül határmenti község lett Csanádpalota. Családok, testvérek, rokonok szakadtak el egymástól, hiszen Erdélyben, Bánátban sok csanádpalotai származású ember élt.

Határőrséget és pénzügyőrséget létesítettek a községben. Feladatuk volt a határ katonai őrzése, és a határon át folyó nagyarányú csempészes megakadályozása, valamint Csanádpalota-Nagylak közötti kövesúton folyó személy- és árucseréforgalom lebonyolítása, ellenőrzése. A személy- és árucseréforgalom a 20-as évek végén megszűnt, a pénzügyőrség megszűnt, a határőrség mai napig is ott van.

Az első nagyobb esemény az volt a községben, amikor 1921-ben idehelyezték a volt nagylaki főszolgabíróságot. Ezzel községünk járási székhely lett. A hivatal a tanácsháza északi szárnyában kezdte meg a működését. A főszolgabírói hivatal idehelyezése után, a parókia sarkától a vasutállomásig új, szélesebb téglajárdát létesítettek. Ezzel megszűnt a temető északi sarkától a vasutállomásig húzódó salakjárda. Másik ujitás az volt, hogy a tanácsháza északi sarkától a vasutállomásig loom-ként oszlopokra erősített petróleumlámpákat állítottak fel a járda szélén. Ezeket a lámpákat egy ember alkonyatkor a magával vitt könnyű létráról megtöltötte petróleummal, meggyújtotta, az ajtaját rácsukta. Ezek a lámpák addig égtek, amíg a petróleum ki nem fogyott belőlük, azaz hajnalig.

A község előljárósága megszavazta a Sirály utca északi részén lévő második ház átalakítását, szolgabírói hivattallá, majd a sarok telekre egy főszolgabírói lakás építését is. E két munka elvégzéséhez a vármegye is hozzájárult tetemes anyagi segítséggel. A főszolgabírói lakás építését 1925-ben fejezték be. Ma ez a két épület a határőrség laktanyája.

A méntelep építését 1922-ben kezdték el. A következő évben Mezőhegyesről a ménesbirtokból méneket helyeztek ki. A felszabadulás után az 1960-as évek elején a termelőszövetkezetek megalakulása után a mezőgazdasági munkákat mindinkább a gépek vették át, a lovak számának a csökkenése magával hozta a méntelep megszűnését is.

Téglás József állatorvos az 1912-ben létrejött sportegyesületet, 1920-ban életre keltette három szakosztállyal: atlétika, futball, tenisz. A sportpálya ugyanott volt, ahol ma van. A tenispálya a Sirály utcai iskola udvarán létesült.

A nagykirályhegyesi Blaskovics-féle uradalomból 1923-ban kezdték meg és 1926-ban fejezték be, a keskenyvágányú vasút építését. Ezen szállí-

tették a csanádpalotai vasutállomásra a gabonát, cukorrépát stb. Ezt megelőzően a szállítást ökrös szekereken /kb. 50 szekér/ bonyolították le. Persze az ökrös-fogatok naponta többször megfordultak. Páci napokon /kedd, szombat/ nyitott, lóval vontatott lórékon személyeket is szállítottak be Csanádpalotára.

Ez a vasut a község szélén, a fürdő és a sportpálya mögött haladt a Diófa utcában a vasutállomásig. Felszabadulásunk után még működött, de az 50-es év közepe táján a síneket felszedték.

Bazsó Dénes

Az első kerékpár, motorkerékpár és autó Csanádpalotán

Nagybátyámtól, néhai Bazsó Sándortól hallottam, hogy gyermekkorában 1903-ban egy napon jöttek ki az iskolából, ekkor látott kerékpárra egy nagylaki embert felülni. A gyermekhad bámulta a csodát, amikor a községháza előtt a kocsin egy embert láttak, aki a kerékpár hátsó kerekét átlépte, egyik lábát ráette a hátsókerék tengelyére csavart un. taposóra, a másik lábával lökdöste magát, mintha rollerozott volna, majd kellő lendület után nyeregbe pattant és két lábával kezdte hajtani a pedált. Kezdő imbolygó mozdulatok után egyenesen ment. Amikor felocsudtak a csodálkozástól, ők is nekiiramodtak, s futottak több kilométert a Nagylak felé vezető kövesuton a kerékpáros után.

A kerékpár gyorsan terjedt, kedvenc közlekedési eszköz lett. Csanádpalotán Topolák Ödön géplakatos vett először kerékpárt, 1904-ben. Őt követte Gudlin Mátyás kéményseprő. A kerékpár főleg az iparos és kereskedők között, majd a fiatal módosabb parasztok között terjedt el.

Gráf György borbélymester kétszemélyes kerékpárt vett. Mellette lakunk. Én is láttam, amikor 1917-ben mint katona szabadságon volt itthon és feleségével együtt elindultak rokonlátogatásra, ha jól emlékszem Sajtényba. A kerékpáron két ülés volt, két kormány, de csak az elsővel lehetett irányítani, a második támasztékul szolgált. Két pár pedállal lehetett hajtani, tehát a hátul ülő feleség is forgatta a lábaival a pedált.

Az első motorkerékpár tulajdonosa Hajas János géplakatos volt 1920-ban. Közös cséplőgépe is volt Kocziszki Andrással, aki szintén géplakatos mesterséget folytatott. Kocziszki fia Endre jó barátom volt. Jelen voltam, amikor a pitvarcsi út melletti egyik tányánál csépeltek és Hajas Jánosnak elfogyott a cigarettája. Mucsi Balázs inasnak mondta, üljön fel a motorkerékpárra, s hozzon a községből dohányt. Bakra állították a motorkerékpárt, ami azt jelentette, hogy a hátsó kerék nem érte a földet. Mucsi Balázs felült, lábbal addig pedálozott, amíg a motor működni nem kezdett. Gázadagolással lehetett a sebességet fokozni. Amikor a kerék fordulatszáma elérte az induláshoz szükséges mennyiséget, Balázs testének előrelökésével a gépet leugratta a bakról. A bak rugó segítségével felcsapódott a sárhányó fölé. A puha tarlón Balázs elvesztette uralmát a gép felett, ordítva cikk-cakkba futkározott. Hajas János parancsára nekifutott a szalmakazalnak, a motor befurva magát leállt, Balázsnak sem lett semmi baja, noha hanyatt vágódott, de a puha szalma megóvta az ütéstől, zúzódástól.

Ugyancsak 1920-ban vett egy szintén olyan típusu francia motorkerékpárt Kalmár László malomtulajdonos géplakatos is, mint a Hajas Jánosé volt. Később megjelentek a Puch és Mera motorkerékpárok is. Az első autót használtan Cseh Mihály (1928-ban kivándorolt Dél-Amerikába), és Braun Sándor (meghalt 1929-ben). Azért vették, hogy személyeket vigyenek ki, illetve hozzanak be pl. a vasutállomásra díjazás ellenében. Cseh Mihály lakatos volt, megtanult vezetni is, ő volt a gépkocsivezető. Az üzlet azonban nem valami jól ment. A második autót Szabó József foglalkoztató vette. Ford kocsi volt. Gazdagon nőtt, csak szórakozásra használta 1927-től.

Bazsó Dénes

KÖVEGY KÖZSÉG MULTJA ÉS JELENE

1948-ban a házhelyigénylők száma közel 70 család. A házhelyigénylők kérelmét nem teljesítették, házhelyet nem osztottak nekik, így legnagyobb részük a mezőhegyesi földjeiken építettek tanyát és odaköltöztek.

Az 1950-es évek elején a mezőhegyesi termelőszövetkezetek alakulása idején a kövegyi lakosoknak egy kis része otthagyta a földet, tanyát és visszaköltözött Kövegyre. Nagyobb részük - szintén elhagyva tanyáját - Mezőhegyesen és a környező községekben telepedett le. Tehát a mezőhegyesi földcsztással, mint azt a statisztikai adatok is mutatják, megfogyatkozott Kövegy lakossága. Az 1945. évi adatok szerint a lakosság száma május hónapban: 928. Ebből magyar 921, szlovák 7.

1945.	julius hónapban	942
"	szeptember "	967
"	november "	987
1946.	január "	989
"	február "	993
"	junius "	1003

A lakosság száma a településkor 872 főnek van feltüntetve. Ez a szám 1946-ban meghaladta az ezret. A jelenlegi adatok szerint a lakosság száma 720 körül van. A születések száma évente 8-10. Gyermekehalandóságra nem is emlékeznek. Száz családra 98 gyermek jut. Egy lakásra 2-től 6 fő. Háromnál több gyermek csak a Trényi Lajos családjában van: 13 fő. A keresők száma 67,7 %, meghaladja a járási átlagot. A mezőgazdaságban, tehát helyben dolgozik ezeknek 79,5%-a. A többiek rendszeresen eljárnak dolgozni Nagylakra, Mezőhegyesre, Makóra, vagy a szomszédos Csanádpalotára. Kövegynek ipara nincs. Ezért van az, hogy senki sem jön vissza a faluba, aki az általános iskola után tovább tanul. Pedig évek óta szinte minden gyermek folytatja a tanulást. A múlt évben tizenketten végeztek, ebből hat középiskolába ment, hat pedig ipari tanulónak. Valószínű, hogy ők is máshol kamatoztatják majd tudásukat. Kövegy felett pedig - képletesen szólva - már kongatják a vészharangot: "mi lesz, ha az öregek kihalnak?" Talán minden tizedik házban marad utód! Sajnos!

/folyt. köv./
Pánczél Józsefné

JELENYÜNK KRÓNIKÁJA

Az őszi megyei könyvhetek keretében a Kelemen László Művelődési Ház könyvtára sikeres író-olvasó találkozózt rendezett; melyen Csák Gyula alkotó munkásságával ismerkedtek meg a résztvevők.

A találkozót Bakos Rózsa tanárnő nyitotta meg, majd az író műveiből olvastak fel egy-egy részletet az uttorók. Ezután Csák Gyula ismertette életutját, beszélt terveiről, s részletesen válaszolt a megjelentek kérdéseire.

Új székházba költözött a Takarékszövetkezet csanádpalotai Fiókjá, amely immár 20 éves multra tekint vissza, s mind több szolgáltatással áll a lakosság rendelkezésére. Összegyűjti a lakosság megtakarított pénzét és többféle kölcsönt folyósít tagjainak. Ma már a palotai takarékszövetkezet hatásköre messze túlterjed a nagyközség határain. Köveg, Pítvaros, Csanádpalberti, Nagycs és Ambrózfalva lakosainak pénzügyeit is nagyobb részt itt bonyolítják le. A körzet lakóinak megtakarított pénzét nagyobb részben itt kezelik. Különös gondot fordítanak háztelkek, lakásfelújítások, lakásberendezések hitelekkel történő támogatására.

A KISZ Makó Járási Bizottsága és a csanádpalotai területi KISZ bizottság Csanádpalotán rendezte meg a határterületi községek fiataljainak találkozóját.

Az egésznapos program zenés ébresztővel és felvonulással kezdődött. Az ünnepi megnyitót délelőtt 9 órakor a Kelemen László Művelődési Ház nagytermében tartották, majd kulturműsor következett. A vendégek ezután megtekintették az orosházi alkotók sacbraiból, festményeiből, grafikáiból, intarziáiból, falfaragásaiból, népi himzéseiből rendezett kiállítást, amelyet Posztós István a Szabadság Termelőszövetkezet elnöke nyitott meg. Utána sakkverseny kezdődött, de akik nem vettek részt a versenyen, azok megtekintették a felújított filmszínházban a Koppányi aga testamentuma című filmet. Majd a "Mit tudsz Csongrád megyéről?" című szellemi vetélkedő töltötte ki a délutánt. Ezen hét, egyenként három-három személyes csapat indult. Hét forduló volt a vetélkedő, amelyen egyaránt szerepeltek művészeti, zenei, irodalmi, gazdasági és politikai kérdések. A zsűri az első díjat a csanádpalotai Szabadság Termelőszövetkezet KISZ csoportjának ítélte oda. Ezután sikeres kulturműsorra került sor. Végül a találkozó táncmulatsággal fejeződött be, amelyhez az orosházi őr zenekara szolgáltatott zenét.

Az önzetlen áldozatkészségnek szép példája nyilvánult meg november 23-án a Kelemen László Művelődési Házban tartott kiszállásos vérérdő

napon, amikor Igrényi Andrásné tsz tag szívműtétjéhez 96-an jelentkeztek véradásra. Az emberi segítőkézségnek, együttérzésnek szép példája nyilvánult meg abban, ahogy a Szabadság Termelőszövetkezet vezetői, dolgozói egy emberként siettek a beteg megmentésére. A véradásban különösen jeleskedtek a Termelőszövetkezet szocialista véradó brigádjai és a Termelőszövetkezet szocialista véradó brigádjai, valamint a Tsz. KISZ fiataljai. De segítségre siettek az őszi betakarítási munkában résztvevő honvédségi alakulat tagjai is, valamint a határőrség helyi alakulatának tagjai is és az üzemek dolgozói, a község önkéntes véradói is.

Pánczél Józsefné

JELENÜNK KRÓNIKÁJA

Társadalmi összefogással uttörőház épült a Lenin utcai iskolá udvarán. Az uttörőház létrehozásához egyaránt hozzájárultak a tanácsi, gazdasági, társadalmi szervek, az iskolás gyermekek és a szülők. Az építkezéshez szükséges anyagot nagyobb részben a Legeltetési Bizottság épületének lebontásából nyerték. A téglát tisztítását az uttörő gyermekek végezték, ezenkívül az alap kiásásánál is segédkeztek. Az alapot részben a szocialista brigádok készítették, homokot, sódert a Szabadság Tsz. szállított. A falakat a Járási Építőipari Szövetkezet építő brigádja rakta és ők végezték a helyiségek padlózását is. Dicséretre méltó a határőrség helyi alakulatának jó hozzáállása és segítsége az építkezésben, melyben a szülők is sokat segítettek.

A nagyközségi Tanács többféle építkezési anyaggal járult hozzá az uttörőház kialakításához és nyugdíjas mesterekkel elkészítette a tetőt. A villanyszerelést a villanyszerelő szülők, pedagógusok készítették Spák Imre tanárral az élen. A meszelést, ajtókat, ablakok festését és a helyiségek tisztogatását pedig a nevelők a gyermekekkel együtt végezték.

.-.-.-.-.

Új üzemet alakítottak ki a Marx utcai Daróczy-féle asztalosműhelyben, amely a makói Bőripari Szövetkezet részlegeként fog működni. Az anyagot a Bőripari Szövetkezet szállítja és a palotai asszonyok dolgozzák fel. A munkát, a labdavarrást, egyhónapos betanulás után otthonunkban, bedolgozóként csinálják. Bérezésük a teljesítmény szerint történik. Az üzemet női üzemnek szánták, a nők foglalkoztatására létesítették. Eddig mintegy 40-en jelentkeztek munkára Halasi Mihálynál az üzem szervezőjénél.

.-.-.-.-.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 59. évfordulója alkalmából a Kelemen László Művelődési Házban makói járási központi ünnepséget tartottak. Fajcs Ferenc, a Járási Párt Végrehajtó Bizottsága nevében

köszöntötte az ünnepi nagygyűlés résztvevőit és az eseményen megjelent vendégeket, közöttük Szűcs Józsefet, a Megyei Párt VB-tagját, Ferenczi Józsefet a makói járás országgyűlési képviselőjét, dr. Vezér Károlyt a makói Városi PB. első titkárát, és dr. Forgó Istvánt a város tanácselnökét, majd Koczka Ferenc a makói Járási PB. első titkára mondott ünnepi beszédet. Ezt követően kitüntetésekkel adták át. A KISZ KB. dícsérő oklevelét a községi KISZ alapszervezetnek és Dinnyés Erzsébetnek a jó munka elismeréseként. A "Mezőgazdaság Kiváló Dolgozója" kitüntetést Ádám György gépjárművezetőnek, Galgóczi Mihályné közigazgatási elnökhelyettesnek, Igrényi Andrásné téglauzemi dolgozónak, Kruzsliz László főmezőgazdásznak, Németh Jánosné növénytermesztőnek és Szabó József traktorosnak, Miniszteri Dicséretben részesült Berta Sándor traktoros és Halosi Mária növénytermesztési brigádvezető. Az ünnepély színvonalas kulturműsorral zárult.

Pánczél Józsefné

..-.-.-.

Önálló TIT. szervezet alakult Csanádpalotán, melynek vezetőségét több felszólalás után választották meg. Elnök: Balázs István tanácselnök, főtitkár: Vágvölgyi Jánosné tanárnő, míg az elnökség tagjai: Tóth Tamás gyógyszerész, Posztós István tsz. elnök és Mari Mihály kövegyi tsz. titkár.

Az alakuló gyűlésen felszólalt dr. Vonsi Gyula a TIT. főtitkára, Kiszely György tanszékvezető egyetemi tanár és Molnár Zoltán megyei elnök.

A feladatok megtárgyalása után dr. Vonsi Gyula Vágvölgyi Jánosnének 15 éves eredményes munkájáért "aranykoszorús jelvényt" nyújtott át, amit a megjelentek nagy tapsal üdvözöltek.

..-.-.-.

Palotai galambkiállítást láthattunk 1976. december 4. és 5. napján, mely a palotai "galambaszok" dícséretére vall, és az érdeklődők gyönyörűségére szolgált. A 30 palotai tenyésztő közül 17-en mutatták be szebbnél szebb és értékes galambjaikat, de a makói galambtenyésztők közül is szerepéltek a bémulatatosan szép díszgalambokkal. Láthattunk: king, strasszer, lengyel, hiuz, pacsirta, parókás, dobos, török és még sok egyéb galambot, melyek a bíráló bizottság elismerését is kiváltották.

Miként Ölei Mihály, Kodrán Sándor, Turi János, Csorba József és Perneki István tájékoztatójából megtudtuk, a jövőben a vadóc galambtől kezdve minden fajtát bemutatnak, ami Csanádpalota nagyközség színvonalát is emelni fogja, mert ez is a kiállítók életrevaló szorgalmáról tanuskodik.

..-.-.-.

RÉGI NÉPHIT, NÉPSZOKÁS CSANÁDPALOTÁN

A néphittel kapcsolatban emlitem meg, hogy amikor még az 1920-as évek-

ben élő 70-80 éves emberek be zélgetéseit hallgattam, nagyapjukra hi-
vatkozva mondták el véleményüket s a legkisebb ellenvételre is úgy vé-
dekeztek, hogy "ez nem babona, hanem élettapasztalat!" S mivel akkor
is voltak már, akik a néphitét és népszokást lemosolyogták, szembebe-
nés nélkül feltehetem a kérdést: Ki felel azért, hogy egy évszázad
multán a ma emberén nem-e lesz majd mosolyogni való?
S mivel ez a jövő titka, e szavakkal küldöm utjokra elődeink hiedelmeit:
szájról-szájra szálló szellők szálljatok!

~~~~~

Pálforduló. Január 25. E napon régi elődeink nagytakarítást végeztek az
ólakban és istállókban, de még a galambfészkekben is, mert Saul a régi
pogány hadvezér e napon vette fel a Pál nevet, s így keresztény lett.
Vagyis eltért szándékától, s innen ered Pál fordulása. S amíg a grece-
kek a szülők irányításával takarítottak, a még az udvart is gondosan
felsepérték, többször mondogatták:

Serdülj, perdülj, fordulj Pál,
tekints felénk arccal!
Gyere, segís, küzdjünk meg
minden győző bajjal...

S amikor végeztek, a seprőnyélre támaszkodva ismét verseltek:

Hej, ha egyszer a sorsunk
egy kicsit fordulna,
Járvány, dögvész, háboru
többé sose júlna!

És ebben a nép régi vágya is megnyilvánult.

~~~~~

Gyertyaszentelő. Február 2. Ugy a római püspökök naptára, mint a görög-
keleti naptár február másodikát "gyertyaszentelő" napjának tünteti fel.
Régen különös figyelemmel kísérték e nap közeledtét, mondogatták:

"Ha fénylik gyertyaszentelő,
a szárízéket szedd elő!"

Ugyanis biztosra vették, ha korai volt a felmelegedés, később ismét hi-
degre fordul és fűteni kell a bubos kemencét. De így is nyilatkoztak a
korai napsütésre:

"Ahová ma besüt a Nap,
oda még hord a szél havat!"

S úgy tudták, hogy a barlangjából, ekkor már előbuvó medve is vissza-
megy, mert még egy kis telet vár.

Ha viszont havazott, vigan mondták:

"Ha gyertyaszentelő havaz,
közelega tavasz!"

Ha az említett nap szeles volt, akkor jobban takarékoskodtak a takarmány- és gabonakészlettel, mert szűk termésre következtettek. S mind-
ezt évszázados következtetésekből említették.

.-.-.-.-.

Zsuzsanna. A régi naptárok névjegyzéke február 19-re jegyezte Zsuzsanna napját, a mai naptárakban Konrád van feltüntetve és Zsuzsanna gugusz-
tus 11-re. Mindegy! Régen úgy tartották, hogy Zsuzsanna napján, ha té-
lies is az idő, megszólal a pacsirta, a tavasz hirnőke, s az idő javu-
lásával többször emelkedik a magasba, hogy csicseregő dalával ébressze
az alvó határt. Mondták is az akkori parasztemberek:

Ez már a mi indulónkat fujja!

S hogy valójában nekik szolt-e a pacsirta éneke, ezt kár vitatni, mert
az bizonyos, hogy a pacsirta éneklése közben fű kisarjadt, rügy ki-
pattant, s addig mosdatta a délibáb a morcos határt, hogy a lombok,
bokrok madarai is megszólaltak, s a mező görnyedő munkásait a száz
szinben pompázó virágok illata is serkentette a mindnyájunk részére
nélkülözhetetlen kenyér megteremtésére.

.-.-.-.-.

Mátyás. Február 24. A régi öregek jégtörő Mátyás nevet adtak neki, mert
a tapasztalat szerint a legtöbb esetben, ha bármilyen kemény tél volt
is, Mátyás napja táján megpuhult, enyhült. Ha viszont az említett nap
előtt enyhe idők jártak, így mondták:

"Mátyás ha nem talál, csinál."

Vagyis fagyos napok következtek. Ezt pedig abból következtették, hogy
"nem eszi meg a kutya a telet!"

S ha fagyos napok következtek Mátyás után, a Mátyás nevűeket így fi-
gyelmeztették:

"Ne csikorogj Mátyás,
nyakunkon a szántás!"

S ha Mátyás előtt nagy jégcsapok csüngtek az eresz alján, amit ma már
a vízvezető bádoggcsatornák nem tesznek lehetővé, úgy vélték, hogy jó ter-
més lesz kukoricából. S hogy ez a reménykedés mennyivel jobb volt az
elkeseredésnél, erre csak elődeink tudnának kielégítő választ adni.

.-.-.-.-.

Asztalos P. Kálmán

A gyűjtemény szorgalmazói: Vass Sándor, Tolbuchin u. 36.

Vitorlás, köpülő, régi bilincs, asztali
tálca, ismeretlen fafaragvány díszítéssel,
tömjénező, patkós mérleg.

H. Kovács István, Marx u.

Kép, az 1914-18-as világháború kiadásában.

Ifj. Nagy László
Régi pénz.

Vályogvető

Amikor az 1920-as évek elején a döngölt ház- és kerítésfalak lassan kimentek a "divatból" vályogból rakott falakat építettek. S mint minden újtól, ettől is idegenkedtek, míg végre már az 1930-as évekre még vályogvető banda is alakult a községben.

A vályogvetést elsimitott földön végezték, éspedig úgy, hogy a vetőt letették a simított földre, s szinig nyomkodva a törekekkel vegyített sárral, majd elsimitva, a vályogvetőt felhúzták, s ott maradt a négyszegletes sár. A vetőt, minden vályog kivétele után egy veder vízbe mártották, s ezáltal könnyebben felcsuszott a sárról, s a vályog is simább volt. Egy-két napi száradás után a kivert vályogot élére állították, hogy jobban száradjon, majd félszáradás után tizenötösével ház-tető alakzatba rakták, s teljes száradás után kazalozták és építéskor innen talicskázták a kívánt helyre. Egy gyakorlott vályogverő napi nyolcszáz, kilencszáz, sőt ezer vályogot is kivert.

Amikor még a téglaverés nem volt gépesítve, a téglát hasonló alakzatú eszközzel készítették, csak annak feleke is volt és asztalon gyömszőlték bele a kovászos és törekmentes sarat. A téglavetőt nem vizezték mint a vályognak, hanem szikkadt iszappal dörzsölték be, s amikor a sima placra vitték kiborítani, könnyen kijött belőle a belégyömszőlt sár. A téglaverés nagyobb figyelmet kívánt a vályogvetésnél és mehezebb is volt, mert itt az asztaltól minden téglával a placra kellett vinni.

A jól kidolgozott sárból - és ezt az évszázados középületek bizonyítják - kitűnő téglá lett, míg a jó vályogfalak is bontásig megtették, s csaknem szétverhetetlenek voltak.

/Az ábrát rajzolta: Győri Sándor/

A.É.K.

NÉPDALOK

Ritka buza, ritka épa, ritka rizs
Ritka anyós, ki vőjét szereti is.
Szeme előtt hizeleg a vőjének,
Háta megett átadja az ügyvédnek.

